بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

شروع الله جي نالي سان جو ڏاڍو مهربان ۽ رحم وارو آهي

۱

سِنڌي ڪتاب

استادن لاءِ رهبر

اعزازي ڪاپي – ناقابلِ فروخت

OXFORD
UNIVERSITY PRESS

اوڪسفرڊ يونيورسٽي پريس

OXFORD
UNIVERSITY PRESS

اوڪسفرڊ يونيورسٽي پريس، يونيورسٽي آف اوڪسفرڊ جو هڪ شعبو آهي.
جيڪو سڄي دنيا ۾ اشاعتن جي ذريعي تحقيق، علم و فضيلت ۽ تعليم ۾ اعليٰ معيار جي مقصدن جي واڌاري ۾
يونيورسٽيءَ سان سهڪار ڪري ٿو. Oxford برطانيه ۽ ڪجهه ٻين ملڪن ۾
اوڪسفرڊ يونيورسٽي پريس جو ٽريڊ مارڪ آهي

پاڪستان ۾ اوڪسفرڊ يونيورسٽي پريس
نمبر 38، سيڪٽر 15، ڪورنگي انڊسٽريل ايريا،
پي او باڪس 8214، ڪراچي 74900، پاڪستان
مان شايع ڪيو

© اوڪسفرڊ يونيورسٽي پريس 2026ع

مصنف جي اخلاقي حقن تي زور ڏنو ويو آهي

پهريون اشاعت 2026ع

سمورا حق محفوظ آهن. اوڪسفرڊ يونيورسٽي پريس کان اڳواٽ لکت ۾ اجازت يا جنهن ريت
واضح طور تي قانون اجازت ڏئي ٿو لائسنس يا ريپرو گرافڪس حقن جي اداري سان طئي ٿيل
مناسب شرطن کان سواءِ هن ڪتاب جي ڪنهن به حصي جو نقل،ڪنهن به قسم جو
ذخيرو نه ٿو ڪري سگهجي، جتان ان کي ٻيهر حاصل ڪري سگهجي يا ڪنهن به صورت
۾يا ڪنهن به وسيلي سان ان جو ٽيڪسٽ ڊيٽا مائيننگ يا هٽرادو ذهانت جي سکيا جي لاءِ
استعمال يا منتقل نه ٿو ڪري سگهجي. مٿي ڏنل صورتن کان سواءِ ٻيهر اشاعت خاطر معلومات
حاصل ڪرڻ لاءِ اوڪسفرڊ يونيورسٽي پريس جي اشاعتي حقن واري شعبي سان
مٿي ڏنل ائڊريس تي رابطو ڪريو.

توهان هي ڪتاب ڪنهن به ٻي صورت ۾ تقسيم نه ٿا ڪري سگهو
۽ ڪنهن ٻئي حاصل ڪندڙ تي به لازمي طرح اهي ئي شرط وجهندا

ISBN 9786275226543

ايم بي پٿائي ستّار ۽ نوري نستعليق فونٽ ۾ ڪمپوز ڪئي وئي آهي

ٿورا
ليکڪ: محمد ابراهيم پرڙو

تعارف

سنڌي ٻولي دنيا جي قديم ترين ٻولين مان هڪ آهي. جنهن وٽ هڪ وسيع ادبي ۽ علمي ورثو موجود آهي. سنڌي ٻولي کي مادري ٻولي طور پڙهائڻ هڪ اهم تعليمي عمل آهي، جنهن لاءِ اوڪسفرڊ يونيورسٽي پريس جديد تعليمي تحقيق ۽ عالمي معيارن جي بنياد تي سنڌي نصاب کي ترتيب ڏنو ويو آهي.

اوڪسفرڊ پاران تيار ڪيل سنڌي ڪتابَ ٻارن جي پنهنجي ٻولي ۽ انهن جي آس پاس جي ماحول کي ڌيان ۾ رکندي لکيا ويا آهن. سنڌ ۾ سنڌي ٻولي ٻارن جي مادري يا گهٽي استعمال ٿيندڙ ٻولي آهي، تنهنڪري هيءَ ٻوليءَ جي تدريس استادن لاءِ بہ وڌيڪ اثرائتي ۽ ڪارائتي ثابت ٿيندي رهي آهي. انهن ڪتابن ۾ ٻولي سيکارڻ وقت ٻارن جي فڪري، لساني ۽ سماجي واڌ ويجهہ کي خاص ڌيان ۾ رکيو ويو آهي.

ٻولي سکيا جي عمل ۾ مرڪزي حيثيت رکي ٿي، ڇو تہ اها رابطي، سمجهہ ۽ تنقيدي سوچ جي واڌ ويجهہ ۾ مدد ڪري ٿي. ٻولي سيکارڻ جو عمل ٻڌڻ ۽ ڳالهائڻ سان شروع ٿيندو آهي، جڏهن تہ پڙهڻ ۽ لکڻ جون مهارتون گڏوگڏ ترقي وٺن ٿيون. ٻار اسڪول اچڻ کان اڳ ئي ڳالهائڻ جي صلاحيت رکن ٿا، تنهن ڪري استاد لاءِ ضروري آهي تہ هو ٻارن کي اڳ ئي سکيل ٻولي استعمال ڪرڻ جا ڀرپور موقعا ڏئي. سنڌي پڙهائيندڙ استاد لاءِ رڳو ٻولي ڳالهائڻ ڪافي ناهي، پر سٺي، معياري ۽ صاف سنڌي ڳالهائڻ، لکڻ ۽ اکر لکڻ پڻ لازمي آهي. استاد جو آواز نرم، انداز اثرائتو ۽ لهجو ٻارن جي عمر مطابق هئڻ گهرجي. هو اڳواٽ تياري سان، آسان ۽ اخلاقي ٻولي استعمال ڪري، ٻارن کي شاباس ڏئي ۽ سندن ڳالهائڻ جي همت افزائي ڪري. ڪلاس ۾ ٻارن کي ڳالهرائڻ لاءِ استاد سبق ٻڌائڻ کان پوءِ ورجاءُ ڪرائي، سبق يا ڪهاڻيءَ جو خلاصو پڇي، سوال ڪري ۽ ٻارن کان پنهنجي راين جو اظهار ڪرائي، جيئن ٻوليءَ جي سکيا وڌيڪ مؤثر ۽ اثرائتي بڻجي سگهي.

اوڪسفرڊ جي سنڌي نصاب ۾ ٻوليءَ جون بنيادي مهارتون، جهڙوڪ ٻڌڻ، ڳالهائڻ، پڙهڻ، لکڻ، سمجهڻ وغيره. منظم نموني سان ناهيو ويو آهي. گڏوگڏ، انهن مهارتن کي حقيقي زندگيءَ ۾ استعمال ڪرڻ لاءِ مناسب تدريسي طريقا بہ شامل ڪيا ويا آهن. استادن جو هي رهنما ڪتاب پهرئين کان پنجين درجي تائين سنڌي ڪتابن سان ڳنڍيل آهي ۽ سيني درجن ۾ ٻولي سيکارڻ لاءِ هڪجهڙو ۽ مربوط طريقو اختيار ڪيو ويو آهي، جنهن سان ٻارن جي سکيا ۾ تسلسل برقرار رهي ٿو.

’سنڌي ڪتاب ۱‘ اوڪسفرڊ يونيورسٽي پريس جي اهتمام هيٺ تيار ڪيو ويو آهي، ۽ ان ڪتاب جي بنياد تي استادن لاءِ هي رهنما ڪتاب ترتيب ڏنو ويو آهي، تہ جيئن استاد ڪلاس ۾ سنڌي ٻوليءَ جي مؤثر، معنيٰ خيز ۽ ٻارن دوست تدريس ڪري سگهن.

فهرست

پاڱو پهريون

نمبر	عنوان	سنڌي	اردو
١	سنڌي قاعدو ا_ب	١	۴۵
٢	رستو ڳوليو	۵	۴٩
٣	سنڌي اُردُو ا_ب	٦	۴٩
۴	اکرن جون منڍ واريون شڪليون	٦	۴٩
۵	اکرن جون وچ واريون شڪليون	٧	۵٠
٦	اکرن جون پڇاڙيءَ واريون شڪليون	٧	۵٠
٧	پڙهوءِ لکو: زبر، زير، پيش	٧	۵١
٨	ا_ب جا آواز	٨	۵١

پاڱو ٻيون

سبق	عنوان	سنڌي	اردو
سبق ١	حمد	٩	۵٢
سبق ٢	نعت	١١	۵۴
سبق ٣	الله تعاليٰ	١٣	۵٦
سبق ۴	اَسان جو گهرُ	١۵	۵٨
سبق ۵	پيارو مُلڪ پاڪِستانُ	١٧	٦٠
سبق ٦	مُنهِنجو اِسڪُول	١٩	٦٢
سبق ٧	مُنهنجو وَطن پيارو (نظم)	٢١	٦۴
سبق ٨	وَڏن جو اَدَبُ	٢٣	٦٦
سبق ٩	گُڏين راندِ	٢۵	٦٨
سبق ١٠	سچ ڳالهائڻ (نظم)	٢٧	٧٠
سبق ١١	اِندلَٽ جا رَنگَ	٢٩	٧٢
سبق ١٢	ڳالهائڻ جا آدابَ	٣١	٧۴
سبق ١٣	سِجُ (نظم)	٣٣	٧٦
سبق ١۴	ٽرئفڪ جا سگنل	٣۵	٧٨
سبق ١۵	وڻن جي ڇانوَ	٣٧	٨٠
سبق ١٦	جيءُ جيءُ اڏڙا (نظم)	٣٩	٨٢
سبق ١٧	طوَطيَ جُون ٻولِيُون	۴١	٨۴
سبق ١٨	صِحَتَ جو خيالُ (نظم)	۴٣	٨٦

ٻاڱو ڦهريون (استادن جون رهنما_ ڦهريون درجو)

سکيا جي حاصلات

- سنڌي الف_ب جا آواز ٻڌي سڃاڻي سگهي.
- هم آواز اکرن جا آواز ٻڌي، لفظن ۾ انهن جو فرق سمجهي سگهي.
- سادا لفظ ٻڌي ۽ سمجهي سگهي.
- سنڌي الف_ب جا آواز ٻڌي ۽ صحيح طريقي سان اچار سگهي.
- سادا لفظ ۽ جملا ٻڌي درست اچاري سگهي.
- انساني آوازن ۽ الف_ ب جي اکرن جي لاڳاپي جي واقفيت حاصل ڪري پڙهي سگهي.
- الف _ ب جي اکرن جي سالم، شروع واري، وچ واري ۽ آخري شڪل سڃاڻي درست پڙهي سگهي.
- اکر، لفظ، علامتون (signs) ۽ جملا سڃاڻي پڙهي سگهي.
- پينسل يا قلم کي درست نموني جهلي سگهي.
- سنڌي ٻوليءَ جي الف – ب جي حرف صحيح (consonants) ۽ حرف علت (vowels) جي آوازن کي درست نموني ادا ڪري سگهي، پڙهي سگهي.
- الف_ ب جي سالم شڪل لکي سگهي.
- لفظن ۾ حرف صحيح (consonants) ۽ حرف علت (vowels) آوازن کي سمجهي ۽ انهن جي استعمال ۾ فرق ڄاڻي سگهي.
- پڊن مان لفظ ٺاهي سگهي.
- ڪتاب جي سرورق ۽ پس ورق جو فرق ٻڌائي سگهي.
- پڙهڻ لاءِ ڪتاب کي صحيح طريقي سان جهلي سگهي.

سنڌي قاعدو ا _ب

ڪتاب جو تعارف ڪرايو ۽ ان کانپوءِ شاگردن کي ڪتاب جو صفحو نمبر ٢ ۽ ٣ کولڻ جي هدايت ڪريو.

شاگردن کي ٻڌايو تہ سنڌيءَ جي ڪڪ پٽيءَ ۾ ٥٢ اکر آهن. ڦهريان ڏهہ اکر شاگردن کي هيٺ ڏنل ترتيب سان پڙهايو.

خاص هدايت: هر هڪ اکر پڙهائڻ وقت ان اکر سان شروع ٿيندڙ تصوير تي ٻارن کي ڌيان ڏياريو. ڇاڪاڻ تہ هن عمر ۾ ٻار اکر رڳو تصويرن ۽ انهن لفظن جي مدد سان ياد ڪري سگهندا.

١. ا انگور. هن اکر ۾ ڪو بہ نقطو نہ هوندو آهي. هي اکر سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ پڙهڻ ۾ بلڪل ساڳيو آهي.

٢. ب بدڪ هن اکر ۾ هڪ نقطو هيٺان ڏنو ويندو آهي. هي اکر سنڌي ۽ اردوءَ ۾ لکڻ ۽ پڙهڻ ۾ يعني شڪل ۽ اُچار ۾ بلڪل ساڳيو آهي.

۳. ٻ ٻلي. هي نج سنڌي اکر آهي. هن جو اردو ٻوليءَ ۾ اُچار نہ آهي. هن اکر ۾ ٻہ نقطا هڪ ٻئي جي هيٺان ڏنا ويندا آهن. استاد ، هن اکر جو اُچار ٻارن کي پڙهي ٻڌائيندو ۽ سمجهائيندو.

۴. ڀ ڀَنڀُوري. هن اکر جو اُچار سنڌي ۽ اردو ٻولي ۾ ساڳيو آهي. هن اکر ۾ چار نقطا هيٺان ڏنا ويندا آهن

۵. ت تيلي. هي اکر سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ اُچار ۾ بلڪل ساڳيو آهي. هن اکر ۾ ٻہ نقطا مٿان هڪ ٻئي جي پر ۾ ڏنا ويندا آهن.

٦. ٿ ٿالهي. هن اکر جو اُچار سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ ساڳيو آهي، صرف لکڻ ۾ فرق آهي، اردو ٻوليءَ ۾ ت + ھ ملائي تھ لکي ويندي آهي پر سنڌي ٻوليءَ ۾ ت جي مٿان ٻہ نقطا وڌائي چار نقطا ڏئي ٿ لکي ويندي آهي.

۷. ٽ ٽماٽو. هن اکر جو اُچار سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ ساڳيو آهي. اردو ٻوليءَ ۾ هن اکر ۾ مٿان ننڍڙي ”ط“ جي نشاني لڳائي ويندي آهي.

۸. ٺ ٺپو. هن اکر جو اُچار سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ ساڳيو آهي، صرف لکڻ ۾ فرق آهي، اردو ٻوليَء ۾ ٹ + ھ ملائي لکي ويندي آهي ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ ت جي مٿان ڏنل ٻہ نقطا بدلائي هڪ ٻئي جي مٿان ڏنا ويندا آهن.

۹. ث ثمر. هي اکر سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ لکڻ ۽ پڙهڻ، يعني شڪل ۽ اُچار ۾ بلڪل ساڳيو آهي.

۱۰. پ پپيتو. هي اکر سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ لکڻ ۽ پڙهڻ ۾، يعني شڪل ۽ اُچار ۾ بلڪل ساڳيو آهي.

سرگرميون

استاد شاگردن کي هدايت ڪندو تہ سڀ گڏجي هڪ آواز ۾ الف کان پ تائين پنج ڀيرا ’الف بي‘ جا هي ڏھ (۱۰) اکر پڙهي ياد ڪن. استاد شاگردن کي چوندو تہ هو هر اکر سان شروع ٿيندڙ لفظ پڙهي، انهن جي معني ياد ڪن.

سنڌي (’الف بي‘) سبق جو ٻيو حصو

هاڻي استاد شاگردن کي ٻيا اٺ اکر پڙهائيندو.

۱۱. ج جبل. هن اکر جو اُچار سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ پڙهڻ ۽ لکڻ يعني شڪل ۽ اُچار ۾ بلڪل ساڳيو آهي. هن حرف يا اکر جي خوشخطيءَ مهل استاد شاگردن جي رهنمائي ڪندو ۽ بليڪ بورڊ تي لکي سمجهائيندو.

۱۲. ڄ ڄڄ. هي نج سنڌي اکر آهي. هن اکر جو اُچار اردو ٻوليءَ ۾ نہ آهي. هن اکر ۾ ٻہ نقطا پيٽ ۾ هوندا آهن. يعني اکر جي وچ ۾ هڪ ٻئي جي هيٺان ٻہ نقطا ڏنا ويندا آهن. استاد هي اکر شاگردن کي سمجهائڻ لاءِ بليڪ بورڊ تي لکي بار بار پڙهائي اُچار درست ڪرائڻ جي ڪوشش ڪندو.

۱۳. جھ جھرڪي. هي اکر سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ اُچار ۾ بلڪل ساڳيو آهي. اردو ٻوليءَ ۾ ٻہ ج+ھ ملائي جھ لکي ويندي آهي. هن اکر ۾ هڪ نقطو هيٺان هوندو آهي.

۱۴. ڃ ڃج. هي نج سنڌي اکر آهي. هن اکر جو اُچار اردو ٻوليءَ ۾ نہ آهي. هن اکر ۾ ٻہ نقطا پيٽ ۾ هوندا آهن، يعني تہ اکر جي وچ ۾ ٻہ نقطا هڪ ٻئي جي پرسان ڏنا ويندا آهن. استاد هي اکر شاگردن کي سمجهائڻ لاءِ بليڪ بورڊ تي لکي بار بار پڙهائي اُچار درست ڪرائڻ جي ڪوشش ڪندو.

۱۵. چ چانھ. هن اکر جو سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ اُچار بلڪل هڪجهڙو آهي. هن اکر

جي پيٽ ۾ ٽي نقطا هوندا آهن. جهڙي طرح سنڌي اکر" پ " جا نقطا آهن.

١٦. چ چلو. هن اکر جو سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ اُچار ساڳيو آهي.

١٧. ح حوض. هي اکر سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ لکڻ پڙهڻ يعني شڪل ۽ اُچار ۾ هڪجهڙو آهي.

١٨. خ خط. هي اکر سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ لکڻ پڙهڻ يعني شڪل ۽ اُچار ۾ هڪجهڙو آهي. هن اکر ۾ مٿان هڪ نقطو هوندو آهي

سرگرميون

استاد شاگردن کي هدايت ڪندو تہ سڀ گڏجي هڪ آواز ۾" ج" کان " خ " تائين پنج پيرا 'الف بي' جا هي اَڻَ (٨) اکر پڙهي ياد ڪن. شاگردن کي چيو ويندو تہ هو هر اکر سان شروع ٿيندڙ لفظ پڙهي، انهن جي معني ياد ڪن.

سنڌي 'الف بي' سبق جو ٽيون حصو

١. د ڏهُل سنڌي ٻوليءَ جو هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ اُچار ۾ اردو حرف جهڙو آهي. هن اکر تي ڪو بہ نقطو نہ هوندو آهي.

٢. ڌ ڌوٻي. سنڌي ٻوليءَ جو هي اکر اُچار ۾ اردو جي حرف جهڙو آهي پرشڪل ۾ مختلف آهي جي مٿان بہ نقطا ڏنا ويندا آهن.

٣. ڏ ڏيئو. هي نج سنڌي اکر آهي. هن اکر جو اُچار اردو ٻوليءَ ۾ نہ آهي. هن اکر ۾ ٽي نقطا مٿان هوندا آهن. يعني اکر جي مٿان ٽي نقطا ڏنا ويندا آهن. استاد هي اکر شاگردن کي سمجهائڻ لاءِ بليڪ بورڊ تي لکي بار بار پڙهائي اُچار درست ڪرائڻ جي ڪوشش ڪندو.

٤. ڊ ڊاڪٽر سنڌي ٻوليءَ جو هي اکر اُچار ۾ اردو ٻوليءَ جهڙو آهي، پر شڪل ۾ مختلف آهي.

٥. ڍ ڍڪڻ هي اکر اُچار جي لحاظ کان اردو ۽ سنڌي ٻوليءِ ۾ هڪ جهڙو آهي.

٦. ذ ذخيرو هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي.

٧. ر ريل هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي.

٨. ڙ چوڙي هي اکر پڙهڻ يعني آواز جي لحاظ کان اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي. اردو ٻوليءَ ۾ هن اکر جي مٿان ننڍڙي " ط " جي نشاني هوندي آهي. سنڌي ٻوليءَ ۾هن اکر جي مٿان چار نقطا هوندا آهن. استاد ٻارن کي اهو ضرور ٻڌائيندو تہ سنڌي ٻوليءِ جي هن اکر(ڙ) سان ڪو بہ لفظ نہ ٿهندو آهي.

٩. ز زيور. هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي.

١٠. س سِجُ. هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي.

١١. ش شِينهُن هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي.

١٢. ص صندوق هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي.

١٣. ض ضعيف هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ جي لحاظ سان اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي. هن اکر ۾ مٿان هڪ نقطو هوندو آهي.

۱۴. ط طبلو هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي.
۱۵. ظ ظرف هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي.
۱٦. ع عورت هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي.
۱۷. غ غار هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي.

سرگرميون:

استاد شاگردن کي هدايت ڪندو تہ سڀ گڏجي هڪ آواز ۾ ”د“ کان ”غ“ تائين پنج پيرا ’الف بي‘ جا هي سترهن (۱۷) اکر پڙهي ياد ڪن. شاگردکي چيو ويندو تہ هو هر اکر سان شروع ٿيندڙ لفظ پڙهي، انهن جي معني ياد ڪن.

سنڌي ’الف بي‘ سبق جو چوٿون حصو

۱. ف فُٽبال هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي.
۲. ق قَطِي هي اکر پڙهڻ يعني آواز ۾ اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي پر شڪل مختلف اٿس. اردو ۾ ”پ“ سان گڏ ”ه“ جو اضافو ڪرڻ سان هن اکر جو اُچار سنڌي ٻوليءَ ۾ هن اکر جو تلفظ ” ڦي“ آهي.
۳. ق ڦينچي هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي.
۴. ڪ ڪتاب هي اکر پڙهڻ يعني آواز ۾ اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ
۵. ک کَٽ هي اکر پڙهڻ يعني آواز جي لحاظ سان اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي.
٦. گ گوبي هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي. هن اکر ۾ ڪو بہ نقطو نہ هوندو آهي.
۷. ڳ ڳئون هي نج سنڌي اکر آهي. هن اکر جو اُچار اردو ٻوليءَ ۾ نہ آهي. استاد هي اکر شاگردن کي سمجهائڻ لاءِ بليڪ بورڊ تي لکي بار بار پڙهائي اُچار درست ڪرائڻ جي ڪوشش ڪندو.
۸. گهہ گهر هي اکر سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ پڙهڻ ۽ لکڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ ساڳيو آهي.
۹. ڱ سِڱ هي نج سنڌي اکر آهي. هن اکر جو اُچار اردو ٻوليءَ ۾ نہ آهي. استاد هي اکر شاگردن کي سمجهائڻ لاءِ بليڪ بورڊ تي لکي بار بار پڙهائي اُچار درست ڪرائڻ جي ڪوشش ڪندو.
۱۰. ل لاٽون هي اکر سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ پڙهڻ ۽ لکڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ ساڳيو آهي.
۱۱. م مَکڻ هي اکر سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ پڙهڻ ۽ لکڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ ساڳيو آهي.
۱۲. ن نارنگي هي اکر سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ پڙهڻ ۽ لکڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ ساڳيو آهي.
۱۳. ڻ ڏَڻُ هي نج سنڌي اکر آهي. هن اکر جو اُچار اردو ٻوليءَ ۾ نہ آهي. هن اکر ۾ ڪو بہ نقطو نہ هوندو آهي. هن اکر جي مٿان ننڍي ”ط“ جي نشاني لڳل هوندي آهي.
۱۴. و وِهاٽو هي اکر سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ پڙهڻ ۽ لکڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ ساڳيو آهي.
۱۵. هہ هاٿِي هي اکر سنڌي ۽ اردو ٻوليءَ ۾ پڙهڻ ۽ لکڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ ساڳيو آهي.
۱٦. ء ماءُ هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي. هن اکر ۾ ڪو بہ نقطو

نہ هوندو آهي. الف همزو متحرڪ الف، هن جو آواز الف سان زير زبر يا پيش طور ايندو آهي ۽ ضرورت مهل الف جي جاءِ تي استعمال ٿيندو آهي.

١٧. ي ياقوتُ هي اکر لکڻ ۽ پڙهڻ يعني شڪل ۽ آواز ۾ اردو ۽ سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جهڙو آهي. اردو ٻوليءَ ۾ هن اکر ۾ ڪو بہ نقطو نہ هوندو آهي. سنڌيءَ ۾ هن اکر ۾ هيٺان ٻہ نقطا هوندا آهن.

سرگرميون

استاد شاگردن کي هدايت ڪندو تہ سڀ گڏجي هڪ آواز ۾ ”ف“ کان ”ي“ تائين پنج پيرا 'الف بي' جا هي سترهن (١٧) اکر پڙهي ياد ڪن. شاگردن کي چيو ويندو تہ هو هر اکر سان شروع ٿيندڙ لفظ پڙهي، انهن جي معني ياد ڪن.

پڙهو ۽ لکو: استاد لاءِ هدايت: (ا – ز) لکرائڻ

- شاگردن چئو تہ هو ڪتاب جو صفحو چار (٤) کولين. بليڪ بورڊ تي استاد صاف لکائي سان هر حرف لکي ۽ ان سان شروع ٿيندڙ لفظ پڻ لکي. شاگرد پهريان استاد جي پڙهيل آواز کي ورجائن، پوءِ لفظ کي پڙهن.
- پهريون استاد شاگردن کي هوا ۾ اکر لکڻ جي مشق ڪرائي.
- اکر لکڻ جي مشق لاءِ پنهنجو ساڄو هٿ ساڄي طرف سڌو ڪري بيهو. ياد رکو تہ توهان جو مُنهن بورڊ طرف هجي تہ جيئن ٻار هوا ۾ لکڻ واري مشق لکي سگهن.
- هاڻي هٿ ۾ پينسل يا پين صحيح طرح جهلڻ جيان ڪري، ساڄي ٻانهن سڌو ڪري مٿي کڻو پوءِ هيٺ ڪري ساڄي پاسي کڻي وڃو. جيئن سنڌي قاعدو ا_ب جيڪو ڪتاب جي صفحي نمبر چار (٤) تي ڏنل آهي.
- پوءِ سڀ اکر يا حرف ۽ لفظ پنهنجي ڪتاب ۾ لکن. استاد هر شاگرد جي ڪاپي چيڪ ڪري، صحيح لکڻ ۽ نقطن تي خاص ڌيان ڏي.
- استاد هر هڪ شاگرد جي خوشخطيءَ تي تمام گهڻو ڌيان ڏيندو ۽ هنن ۾ درست اکر لکڻ جي صلاحيت پيدا ڪرڻ جي پوري ڪوشش ڪندو.

پڙهو ۽ لکو: استاد لاءِ هدايت: (س – ي) لکرائڻ (صفحو نمبر ٥)

- ياد رکو تہ مٿي ڏنل مشق جيان س کان ي تائين ساڳي طرح هوا ۾ مشق ڪرائڻ کانپوءِ لکرائڻ شروع ڪريو.
- استاد هر هڪ شاگرد جي خوشخطيءَ تي تمام گهڻو ڌيان ڏيندو ۽ هنن ۾ درست اکر لکڻ جي صلاحيت پيدا ڪرڻ جي پوري ڪوشش ڪندو.

رستو ڳوليو: (صفحو نمبر ٦)

- اکرن کي ترتيبوار ملايو ۽ ٻارن کي اسڪول موڪليو.
- هن سرگرمي ۾ ٻار سنڌي ڪڪ پٽي جي اکرن کي ترتيب وار ملائيندا ۽ رستو ڳوليندا.

OXFORD UNIVERSITY PRESS

سنڌي اُردُو ا_ب (صفحو نمبر ٧)

- ڪتاب جي صفحي نمبر (ست) ٧ تي سنڌي ۽ انهن سامهون اُردُو جو خانو ڏنل آهي. اهي اکر شاگردن کي وڏي آواز ۾ پڙهايو ۽ اُردُو وارا اُچارَ پڙهايو.

اکر لکو: (صفحو نمبر ٨)

- هن مشق ۾ استاد شاگردن کان پڇندو تہ سنڌي ٻوليءَ ۾ ڪُل ٥٢ (ٻاونجهاهہ) اکر آهن.
- ان ۾ ڪيترائي بنا نقطي جي آهن. تہ ڪن مثان هڪ، ڪنهن تي ٻہ، تہ ڪنهن تي ٽي ۽ چار جا نقطا آهن. هڪ اکر وچ ۾ ط جي نشاني آهي. ڪير ٻڌائيندو تہ اُهو ڪهڙو اکر آهي (ڙ). جواب ملڻ تي شاباس چئو ۽ پوءِ بورڊ جي مدد سان پڙهائڻ شروع ڪريو.
- بغير نقطن وارا: ا ح د ر س ص ط ع ڪ ک گ گهہ ل م و هہ ء (١٧)
- هڪ نقطي وارا: ب ج جهہ خ ڊ ذ ز ض ظ غ ف ن (١٢)
- ٻن نقطن وارا: ٻ ت ٿ ڄ ڃ ڌ ڍ ق ڳ ڱ ي (١١)
- ٽن نقطن وارا: ٽ ث پ چ ڏ ش (٦)
- چار نقطن وارا: ڀ ٺ ڇ ڙ ڦ (٥)
- ط جي نشاني وارا: ڙ (١)

اکرن جون منڍ واريون شڪليون

سکيا جي حاصلات: (صفحو نمبر ٩ کان ١٢)

- اکرن جي شروعاتي (پهرين)، وچ واري ۽ پڇاڙيءَ (آخري) واريون شڪليون سڃاڻي سگهي.
- سادن لفظن ۾ اهي شڪليون پڙهي ۽ سڃاڻي سگهي.
- نوٽ بُڪ تي اکرن جون صحيح شڪليون لکي سگهي.

سکيا جو طريقو:

- شاگردن کي سلام ڪري، جانورن ۽ شين جون تصويرون ڏيکاريو: مثال بدڪ، جهاز، چِٽي.
- پڇو: ”هي ڪهڙي شيءِ آهي؟“ ٻار جواب ڏيندا. ان کانپوءِ ڪلاس جو بورڊ استعمال ڪندي اکر جون شڪليون، اکر مٿان گول ڪري ڏيکاريو.
- بورڊ تي لکو: بـدڪ، جـهاز، چِـٽي.
- پهريون اکر هيٺ لڪير سان ظاهر ڪيو.
- ٻڌايو تہ جڏهن اکر لفظ جي شروعات ۾ اچي ٿو تہ هيءَ شڪل ٿيندي آهي.
- ان کانپوءِ ڪتاب جي صفحي نمبر ١ تي اکر پڙهايو. هڪ ڀيرو بورڊ تي ٻارن کان بہ مشق ڪرايو. ڌار ڌار شاگردن کان

اکرن جون شکليون لکرايو. ان ڪاپيءَ سيني ٻارن کي ڪاپيءَ تي پڻ لکڻ جي هدايت ڪريو.

- اکر جوڙڻ: شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ۱۰ تي ا، و ۽ ي جي اکرن جوڙڻ واري مشق سمجهائي پوءِ ڪرايو.
- ٽئين اکر جوڙڻ جي ڏار ڏار مشق بورڊ تي ڪرايو. سوال پڇندي پوءِ سڀ اکر سندن ڪتاب ۾ ڪرڻ جي هدايت ڪريو.

اکرن جون وچ واريون شکليون

- ڪتاب جي صفحي نمبر ۱۱ مان ڪي ٻه ٽي مثال بورڊ تي لکي وچ وارو اکر گول ڪري ڏيکاريو.
- شاگردن کي ٻڌايو ته جڏهن اکر وچ ۾ اچي ٿو ته ان جي شڪل ائين ٿيندي آهي ۽ ٻنهي طرفن کان ڳنڍيل جي ويندو آهي.
- اکر جي پهرين شڪل سان ڀيٽ ڪري فرق ظاهر ڪيو.
- سرگرمي: ٻار جوڙين ۾ پڙهن ۽ وچ واري اکر کي گولڙو پائي ڏيکارين.
- لکڻ جي مشق: شاگرد ٽي لفظ ڪاپي ۾ لکن جن ۾ اکر وچ ۾ اچي.

اکرن جون پڇاڙيءَ واريون شکليون

- ڪتاب جي صفحي نمبر ۱۲ تي اکر جون پڇاڙيءَ واريون شکليون بورڊ تي لکي اکر تي گول ڪيو.
- ٻڌايو ته جڏهن اکر لفظ جي آخر ۾ اچي ٿو ته ان اکر جي شڪل هن ريت ٿيندي آهي.
- پهرين ۽ وچ واري شڪلين سان ڀيٽ ڪري پڻ ڏيکاريو.
- سرگرمي: ٻار ٽي ڪالم ٺاهين: (شروع، وچ ۽ پڇاڙي) ۽ ساڳي اکر جون ٽئين شکليون لکن.
- آخر ۾ استاد لفظ سڄي ڪلاس کي ٻڌائيندو ٻار وڏي آواز ۾ ٻڌائين ته اکر شروع، وچ يا پڇاڙيءَ ۾ آهي.

اکرن جي شکلين جو ورجاءُ ۽ جائزو

- زباني سوال: استاد لفظ ڏيکاريندو ٻار ٻڌائيندا ته اکر ڪهڙي جڳهه تي آهي.
- سوال پڇو ته ب اکر جون ڪهڙيون شکليون ٿين ٿيون؟
- گهر جو ڪم: چار چار اهڙا لفظ لکي اچو جن ۾ شروع، وچ ۽ پڇاڙيءَ وارا لفظ لکي اچو.

پڙهو ۽ لکو: زبر، زير، پيش

سکيا جي حاصلات:

- اکرن کي زيرِ، زبرَ ۽ پيش سان اُچاري پڙهي سگهو.
- ڪتاب جو صفحو نمبر ۱۳ ۽ ۱۴

سکيا جو طريقو:

- ڪتاب جي صفحي نمبر ۱۳ تي اکرن کي زير، زبرَ ۽ پيش ساڻ اچارڻ ۽ لکڻ جي سمجهاڻي ڏئي پڙهايو.
- ساڳيءَ طرح صفحي نمبر ۱۴ تي وَجي مشق پهريان سمجهائي پوءِ صفحي نمبر ۱۵ تي يَ لفظ ۾ پڙهائڻ ۽ لکڻ جي مشق ڪرائڻ ڪانپوءِ پڙهايو. ٻنهي اکرن معنيٰ وَ ۽ يَ جي آواز تي ڌيان ڏياريو.

الف_ب جا آواز

سکيا جي حاصلات:

- سنڌي الف_ب جي سمورن اکرن جا ڌار ڌار آوازن کي ڄاڻي سگهي.
- لفظن کي تصويرن سان ملائي سگهي.
- جملن ۾ سادا لفظ پڙهي سگهي.
- سوال ۽ جواب وارا جملا پڙهي، سوالن جا جواب ڏئي سگهي.
- ڪتاب جو صفحو نمبر ١٦، ١٧، ١٨، ١٩ ۽ ٢٠

سکيا جو طريقو:

- استاد وڏي آواز ۾ صفحي ١٦ ۽ ١٧ تي وڏي آواز ۾ اکرن جي اچارن کي پڙهي ۽ شاگرد به پويان پڙهن. سمورن اکرن جي آوازن کي اچاريو ۽ شاگردن کان به اچار ڪرايو.
- ڪتاب جي صفحي نمبر ١٨ تي تصويرن کي صحيح لفظن سان تير وسيلي ملائڻ جي هدايت ڪريو. هڪ مثال بورڊ تي ڪري ڏيکاريو ان کانپوءِ شاگردن کي چئو ته هو پاڻ ڪري ڏيکارين.
- صفحي نمبر ١٩ تي سادا لفظ جمل ي سان ڳنڍي پڙهايو. هڪ به مثال پڙهائي، پوءِ شاگردن کان پڇو ته ڪيئن پڙهيا ويندا. اهڙي طرح ٻيا جملا لفظ سان جوڙي پڙهايو.
- صفحي نمبر ٢٠ تي سوال ۽ جواب پڙهايو. هڪ به مثال پڙهايو ان کانپوءِ سوال وارو حصو توهان پڙهو ۽ جواب وارو حصو ٻارن کان پڇو. جيڪڏهن شاگردن کي نه اچي ته کين صحيح جواب سمجهايو.

ڀاڱو ٻيون (استادن جون رهنما ـ پهريون درجو)

سبق پهريون

حمد

سکيا جي حاصلات:

- نظم سُر ۽ لئہ سان ٻڌي، لطف حاصل ڪري سگهي.
- بي ترتيب اکرن کي ترتيب سان لکي سگهي.
- ٻن ڪان پنجن اکرن وارا لفظ درست اُچاري سگهي.
- لفظن جي صورتخطي لکي سگهي.
- تصويرون ڏسي انهن ۾ موجود شين جا نالا لکي سگهي.

امدادي سامان:

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٢٢، ٢٣ ۽ ٢٤

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٢٢ تي ڏنل سبق "حمد" کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي تہ اڄ هو ڪتاب جي ٻئي حصي جو پهريون سبق پڙهندا. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٧٩ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولي سامهون رکن تہ استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي.
- استاد حمد کي چٽي اُچار سان، وڏي آواز ۾ بيت جيان سُر ۽ لئہ سان پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي تہ ٻارَ بہ غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ ان ئي سُر ۽ لئہ سان پڙهي، لفظن کي صحيح اُچاري رهيا آهن. جيڪڏهن ڪو ٻارُ لفظ صحيح نہ اُچاري ۽ هَٻڪ ٿئي تہ اُهو لفظ بورڊ تي لکي ان جو صحيح اچار ٻڌائي.
- حمد پڙهڻ کانپوءِ هي سُوالَ زباني پڇو؟
- اسان جو مولا ڪير آهي؟اسان جي جڳ کي ڪير ٿو هلائي؟ سيني ساهوارن کي پيدا ڪرڻ وارو ڪير آهي؟

مشق:

(الف) بيت جو مڪمل سٽون

تون ئي مالڪ آن سيني جو.... هر جا ٿو پيو رزق رسائين.

رات منجهان ٿو ڏينهن بڻائين.... تنهنجي رحمت اڻ ڪٿ آهي.

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

١. اسان سيني جو مالڪ مولا سائين آهي.

٢. سڀني جڳ کي الله سائين ٿو هلائي.

٣. سڀني کي رزق الله سائين ٿو رسائي.

٤. مينهن بہ الله سائين ٿو وسائي.

(ج) لفظ پڙهايو ۽ انهن جي هيٺان شاگردن کان ٻيهر لکرايو.

(د) اکر ملائي لفظ ٺاهيو.

چنبُ، منڊڙا، سانگ، بادل، ٽڏڙا

(هـ) ترتيب سان اکر لکو.

ا، ب، ٻ، ٻ، ت، ٿ، ٽ، ٺ، ث، پ، ج، ڄ، جه، ڃ، چ، ڇ، ح، خ، د، ڌ، ڏ، ڊ، ڍ، ذ

سرگرمي.

پڙهائڻ جي سرگرميءَ لاءِ ڪتاب ۾ ڏنل هدايتن موجب ٻارن کان سرگرمي ڪرايو.

تصويرن جا نالا: جهرڪي، ٻڪري، ڪڪر، ڇتي، ڏيڏر، ٿيلهو.

سبق ٻيون

نعت

سکيا جي حاصلات:

- عام استعمال ٿيندڙ لفظ ٻڌي، انهن جي معنيٰ سمجهي سگهي.
- سادن جملن واري گفتگو ڪري سگهي.
- ٻن کان پنجن اکرن وارا لفظ درست اُچار سان پڙهي سگهي.
- ٽن پدن وارا لفظ جوڙي پڙهي سگهي.
- هم آواز اکرن جا آواز ٻڌي، لفظن ۾ انهن جو فرق ڪري سگهي.

امدادي سامان:

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٢٥-٢٦ ۽ ٢٧

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٢٥ تي ڏنل سبق "نعت" کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي ته اڄ هو ڪتاب جي ٻئي حصي جو ٻيون سبق پڙهندا. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٧٩ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولي سامهون رکن ته استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي.
- استاد نعت کي چٽي اُچار سان، وڏي آواز ۾ بيت جيان سُر ۽ لئه سان پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي ته ٻارَ به غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ ان ئي سُر ۽ لئه سان پڙهي، لفظن کي صحيح اُچاري رهيا آهن. جيڪڏهن ڪو ٻارُ لفظ صحيح نه اُچاري ۽ هَٻڪ ٿئي ته اُهو لفظ بورڊ تي لکي ان جو صحيح اچار ٻڌائي.
- نعت حضرت محمد رسول الله خَاتَم النَّبِيين صَلَّي اللهُ عَلَيہِ وَعَليٰ آلِہِ وَ اَصحَابِہِ وَسَلَّم جي شان ۾ چيل شعرن کي چئبو آهي. حمد الله سائينءَ جي تعريف ۾ چئبو آهي، جڏهن ته نعت پاڻ سڳورن صَلَّي اللهُ عَلَيہِ وَعَليٰ آلِہِ وَ اَصحَابِہِ وَسَلَّم جي شان ۾ چئي ويندي آهي.
- نعت پڙهائڻ کان پوءِ ٻارن کان سندن پسند جي نعت پڇي.
- هيءَ نعت ياسر قاضيءَ جي لکيل آهي. شاعر چئي ٿو ته اسان جو سهڻو حضرت محمد رسول الله خَاتَم النَّبِيين صَلَّي اللهُ عَلَيہِ وَعَليٰ آلِہِ وَ اَصحَابِہِ وَسَلَّم وڏي مانَ ۽ مرتبي وارو آهي. ماڻهن ۾ سڀ کان وڌيڪ شان وارو آهي. پيغمبرن جي تارن ۾ هو چنڊ جيان وڏو نظر ايندڙ آهي. سندس ايڏو شان آهي، جو جنهن کي چاهي بخشي سگهي ٿو. سندس نالو پيارو آهي، تنهنڪري پاڻ سڳورن صَلَّي اللهُ عَلَيہِ وَعَليٰ آلِہِ وَ اَصحَابِہِ وَسَلَّم جو نالو ٻڌي درود پڙهجي.
- ٻارن کان ڪجهه سٽن جي معنيٰ به پڇو.
- سوال پڇڻ کانپوءِ ٻارن کي ٻڌايو ته اهڙا لفظ جن جو پڙهڻ ۾ اُچار هڪ جهڙو هجي جي پر معني ۾

فرق هجي انهن کي هم قافيه لفظ چئجي. هم قافيه لفظ گهڻي قدر نظم ۾ استعمال ڪيا ويندا آهن.
رات, بات...

مشق:

(الف) شعر مناسب لفظن سان مڪمل ڪريو.

۱. شانَ, ۲. چنڊ, ۳. ناميارو

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

۲. عظمت ۽ شانَ وارو پاڻ سڳورو حضرت محمد رسول الله خَاتَم النَّبِيِين صَلّي اللهُ عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهِ وَاَصحَابِهِ وَسَلَّم آهي.

۳. انسان ذات ۾ سڀ کان مانَ وارو پنهنجو پيارو نبي آهي.

۴. الله سائينءَ لاءِ سڀ برابر آهن. .

(ج) لفظ پڙهايو ۽ انهن جي هيٺان شاگردن کان ييهر لکرايو.

(د) اکر ملائي لفظ ٺاهيو.

۱. سهڻو انسان, پيارو, عظمت

(هہ) نعت جا هم قافيا لفظ

۱. شانَ, مانَ-- وارو-پيارو--- چوٽڪارو-خسارو-- پلارو-ناميارو--

سرگرمي

جي سوالن جا جواب.

۱. تصوير ۾ ڪلاس نظر اچي رهيو آهي, استاد ٻارن کي پڙهائي رهي آهي.

۲. ڪلاس ۾ استادِ بيٺي آهي.

۳. ٻارَ پڙهي رهيا آهن.

سبق ٽيون

الله تعاليٰ

سکيا جي حاصلات:

- اکرن، لفظن، جملن ۽ ڳٽپ بابت سوال ٻڌي ۽ سمجهي سگهي.
- ٽن پدن وارا لفظ جوڙي، ٽوڙي، پڙهي ۽ لکي سگهي.
- اکرن جي شروعاتي، وچين ۽ پڇاڙي واري شڪل لکي سگهي.
- تصويرون ڏسي انهن ۾ موجود شين جا نالا لکي سگهي.
- وڏن سان ڳالهه ٻولهه ڪرڻ وقت ادب ۽ احترام جو خيال رکي سگهي.
- ساڄي کان کاٻي پاسي آکر رکي پڙهي سگهي.

امدادي سامان:

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٢٨-٢٩ ۽ ٣٠

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٢٨ تي ڏنل سبق ”الله تعاليٰ“ کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي ته اڄ هو ڪتاب جي ٻئي حصي جو ٽيون سبق پڙهندا. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٧٩ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولي سامهون رکن ته استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي.
- استاد سبق کي وڏي آواز ۾ پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي ته ٻارَ به غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي ساڻ پڙهي، لفظن کي صحيح اُچاري رهيا آهن. جيڪڏهن ڪو ٻارُ لفظ صحيح نه اُچاري ۽ هَٻڪ ٿئي ته اُهو لفظ بورڊ تي لکي ان جو صحيح اچار ٻڌائي.
- شاگردن کي ٻڌايو ته اسان سڀني جو خالق الله سائين آهي. ان جو ڪو به شريڪ نه آهي، هو سڀني کان طاقتور آهي. دنيا جهان ۾ جيڪا به شيءِ آهي، اُها سندس خلقيل آهي. سڀني ساهوارن کي رزق به الله سائين ڏئي ٿو. اسان سڀ ان جي عبادت ڪريون ٿا ڇاڪاڻ ته هو ٻاجهارو ۽ رحم ڪرڻ وارو آهي. هو سڄڻ ڪمن مان خوش ٿيندو آهي، ٻين سان سٺو سلوڪ ڪرڻ گهرجي. ننڍين سان پيار وڏن جو ادب ڪرڻ گهرجي.

مشق:

(الف) مناسب لفظن سان جملو مڪمل ڪريو.

١. خالق، ٢. تارا ٣. الله تعاليٰ ۴. رحم

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

۱. اسان جو خالق الله سائين آهي.

۲. سج، چنڊ ۽ تارا الله سائينءَ خلقيا آهن.

۳. الله سائينءَ وڻ ٽڻ، جبل، ٻوٽا خلقيا آهن.

(ج) لفظ پڑهايو ۽ انهن جي هيٺان شاگردن کان ٻيهر لکرايو.

(د) شاگردن کان لفظ ٽوڙي اکرن جون شروعاتي، وچين ۽ پڇاڙيءَ واري شڪل لکرايو.

(هہ) اکر جوڙي لفظ ناهيو.

۱. ڊيل -- جسم- ڊاک- نانگ-

سرگرمي ۾ ڏنل تصويرن جا نالا.

۱. سج ۲. چنڊ ۽ تارا ۳. درياءَ ۴. وڻ

سبق چوٿون

اسان جو گھر

سکيا جي حاصلات:

- عام استعمال ٿيندڙ لفظ ٻڌي، انهن جي معنيٰ سمجهي ۽ ٻڌائي سگهي.
- سادن جملن واري گفتگو ٻڌي، سمجهي ۽ ڪري سگهي.
- ٻن کان پنجن اکرن وارا لفظ درست اُچار سان پڙهي سگهي.
- پنهنجي گھر بابت ٽن کان پنج سادا مربوط جملا لکي سگهي.
- سلام ڪرڻ، مهرباني چوڻ، هڪٻئي جي مدد ڪرڻ جهڙين ڳالهين تي عمل ڪري سگهي.

امدادي سامان:

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٣١-٣٢ ۽ ٣٣

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٣١ تي ڏنل سبق "اسان جو گھر" کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي تہ اڄ هو ڪتاب جي ٻئي حصي جو چوٿون سبق پڙهندا. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٧٩ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولي سامهون رکن تہ استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي.
- استاد سبق کي وڏي آواز ۾ پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي تہ ٻارَ بہ غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي ساڻ پڙهي، لفظن کي صحيح اُچاري رهيا آهن. جيڪڏهن ڪو ٻارُ لفظ صحيح نہ اُچاري ۽ هَٻڪَ ٿئي تہ اُهو لفظ بورڊ تي لکي ان جو صحيح اچار ٻڌائي.
- هڪ ڀيرو شاگردن کان بہ سبق پڙهايو.
- شاگردن کي ٻڌايو تہ گھر هر ڪنهن کي پيارو هوندو آهي. گھر ۾ اسان آرام ڪندا آهيون. والدين، ڀيڻ ڀائرن، ڏاڏو ڏاڏي، ۽ ٻيا گھر وارا اسان لاءِ خوشي جو سبب هوندا آهن. گھر ۾ اسان سڀ محفوظ هوندا آهيون. گھر ۾ خوش ٿيندا آهيون. سنا کاڌا ملندا آهن. انڪري اسان کي پنهنجي گھر وارن سان پيار، ادب سان رهڻ گھرجي.
- ٻارن کي اڄ وچ ۾ سلام ڪرڻ بابت بہ ٻڌايو.
- سبق جي پيراگراف مان هڪ ٻن لفظن جي معنيٰ شاگردن کان پڇو.
- شاگردن کان گھر بابت سوال پڇو تہ جيڪڏهن گھر نہ هجي ها تہ ڇا ٿئي ها؟
- ٻارن کي گھر جي ڪهڙي ڳالهہ وڻندي آهي، ڪهڙي ڳالهہ نہ وڻندي آهي.

مشق:

(الف) مناسب لفظن سان جملو مڪمل ڪريو.

١. گهر ٢. ڪم ٣. سمهندا

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

١. گهر ۾ امان، بابا، ڀيڻ ڀائر رهندا آهن.

٢. اسان گند ڪچرو ڪچري جي دٻي ۾ اڇلائيندا آهيون.

٣. صبح جي نيرن امان ۽ بابا گڏجي تيار ڪندا آهن.

(ج) گهر ڀاتين جو تعارف.

١. منهنجي گهر ۾ پنج ڀاتي آهن. ٻه ڀيڻ، هڪ ڀائر. امان ۽ بابا. اسان ڪُل پنج ڀاتي آهيون.

سرگرمي ۾ ڏنل تصوير ۾ رنگَ ڀرڻ جي مشق ڪرايو.

سبق پنجون

پيارو ملڪ پاڪستان

سکيا جي حاصلات:

- سنڌيءَ ۾ ڪيل سوال ٻڌي ۽ انهن جا جواب ڏئي سگهي.
- ٻن کان پنجن اکرن وارا لفظ درست اُچار سان پڙهي سگهي.
- ٻن يا ٻن کان وڌيڪ پدن وارن لفظ جملن ۾ ڪم آڻي، لکي سگهي.
- ڪنهن بہ عام موضوع تي ٽن کان پنج جملا لکي سگهي.
- آهي ۽ هو ۾ فرق ڄاڻي سگهي.
- لفظن ۾ مذڪر ۽ مؤنث صورتن ۾ فرق ڄاڻي سگهي.

امدادي سامان:

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٣٤-٣٥-٣٦ ۽ ٣٧

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٣٤ تي ڏنل سبق "پيارو ملڪ پاڪستان" کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي تہ اڄ هو ڪتاب جي ٻئي حصي جو پنجون سبق پڙهندا. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٧٩ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولي سامهون رکن تہ استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي.
- استاد سبق کي وڏي آواز ۾ پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي تہ ٻارَ بہ غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي ساڻ پڙهي، لفظن کي صحيح اُچاري رهيا آهن. جيڪڏهن ڪو ٻارُ لفظ صحيح نہ اُچاري ۽ هَٻڪَ ٿئي تہ اُهو لفظ بورڊ تي لکي ان جو صحيح اچار ٻڌائي.
- شاگردن کي ٻڌايو تہ اسان جو ملڪ پاڪستان آهي. ان جو پورو نالو اسلامي جمهوريہ پاڪستان آهي. ان جو باني قائد اعظم محمد علي جناح آهي. ان ۾ چار صوبا آهن. وڏا شهر ڪراچي، لاهور، ملتان، پشاور ۽ ڪوئيٽا آهن. اسلام آباد ملڪ جو گاديءَ جو هنڌ آهي. گاديءَ واري شهر ۾ ملڪ جو صدر، وزيراعظم ۽ ٻيا ملڪ جا اڳواڻ رهندا آهن.
- اسان کي پنهنجي ملڪ سان محبت ڪرڻ گهرجي.
- شاگردن کان پڇو تہ پاڪستان جي ڪهڙيون شيون ڪين پسند آهن؟
- سبق بابت سوال جواب ۾ ڄاڻ ڏيڻ کانپوءِ ٻارن کي هو ۽ آهي ۾ فرق ٻڌايو.
- هو گذريل وقت (ماضي) لاءِ ڪم ايندو آهي. جڏهن ڪا ڳالهہ اڳ تي چڪي هجي. مثال: هو استاد هو. (يعني اڳ استاد هو، هاڻي ناهي)

- هي هن وقت (حال) لاءِ ڪم ايندو آهي. جڏهن ڪا ڳالهه هاڻي صحيح هجي. مثال: هي استاد آهي.
- مذڪر ۽ مؤنث ۾ فرق ٻڌايو: مذڪر ڇوڪرا يا مردن لاءِ ڪم ايندو آهي. ٻيا مثال ٻڪرو، ڍاند وغيره
- مؤنث: ڇوڪريون يا عورتن لاءِ ڪم ايندو آهي. ٻيا مثال ٻڪري، ڳئون وغيره آهن.

مشق:

(الف) مناسب لفظن سان جملو مڪمل ڪريو.

۱. پيارو ۲. ۱۴ آگسٽ ۳. چار

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

۱. اسان جي ملڪ جو پورو نالو اسلامي جمهوريہ پاڪستان آهي.

۲. هي ملڪ ۱۴ آگسٽ ۱۹۴۷ع ۾ آزاد ٿيو.

۳. پاڪستان جو باني قائد اعظم محمد علي جناح آهي.

(ج) مذڪر ۽ مؤنث

۱. ٻڪرو-ٻڪري، نانو-ناني، ٻلو-ٻلي، ڪتو-ڪتي، ڏاڏو - ڏاڏي.

(د) لفظ جملن ۾ ڪم آڻيو.

۱. پاڪستان ۾ چار صوبا آهن.

۲. اسان جو ملڪ پاڪستان آهي.

۳. سنڌو درياءَ پاڪستان ۾ وهي ٿو.

۴. رات جو سوير سمهڻ گهرجي. ۵. گهر صاف رکڻ گهرجي.

(هہ) پاڪستان بابت پنج جملا لکو.

پاڪستان جو پورو نالو اسلامي جمهوريہ پاڪستان آهي. پاڪستان ۾ چار صوبا آهن. سنڌو درياءَ پاڪستان ۾ آهي. اسلام آباد ملڪ جو گاديءَ جو هنڌ آهي. پاڪستان ۾ مخلتف ٻولين جا ماڻهو رهن ٿا.

سرگرمي ۾ ڏنل تصوير تي رنگ ڀرائڻ جي مشق ڪرايو.

سبق ڇهون

منهنجو اسڪول

سکيا جي حاصلات:

- سادن هاڪاري ۽ ناڪاري جملن کي ٻڌي سگهي.
- سادا هاڪاري ۽ ناڪاري جملا ڳالهائي سگهي.
- هڪ منٽ ۾ ١٥ کان ٣٠ لفظ درست اُچار سان پڙهي سگهي.
- استاد جي مدد سان ٻن يا ٽن جملن ۾ پنهنجو تعارف ڪرائي سگهي.
- بورڊ، تختيون ۽ سائن بورڊ پڙهي سگهي.

امدادي سامان:

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٣٨-٣٩-٤٠ ۽ ٤١

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٣٨ تي ڏنل سبق ”منهنجو اسڪول“ کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي ته اڄ هو ڪتاب جي ٻئي حصي جو پنجون سبق پڙهندا. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٧٩ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولي سامهون رکن ته استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي.
- استاد سبق کي وڏي آواز ۾ پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي ته ٻارَ به غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي ساڻ پڙهي، لفظن کي صحيح اُچاري رهيا آهن. جيڪڏهن ڪو ٻارُ لفظ صحيح نه اُچاري ۽ هَٻڪَ ٿئي ته اُهو لفظ بورڊ تي لکي ان جو صحيح اچار ٻڌائي.
- هڪ ڀيرو شاگردن کان سبق پڙهايو. ڪوشش ڪريو ته ٻار هڪ منٽ اندر ١٥ کان وڌيڪ لفظ چٽي آواز ۾ لفظ اچاري سگهن.
- شاگردن کي ٻڌايو ته هي سبق هڪ ننڍڙي بلال جي باري ۾ آهي. هو پهرئين درجي ۾ پڙهندو آهي. سبق ۾ بلال ٻڌائي ٿو ته سندس اسڪول ڏاڍو سهڻو آهي. هو روزانو پنڌ اسڪول ويندو آهي. جتي اسيمبلي ٿيندي آهي. اسڪول ۾ استاد ڪين سٺيون سٺيون ڳالهيون ٻڌائيندا آهن. اسڪول ۾ سندس دوست به آهن. هو پڙهائي ڪانپوءِ راند به ڪيڏندا آهن.
- ڇا توهان جا اسڪول ۾ ڪي دوست آهن؟
- اسڪول ڇو اچڻ گهرجي؟ (جيئن اسان پڙهي لکي سگهون، دوستن سان ملي سگهون، رانديون ڪريون)
- شاگردن کي تعارف سکاريو. نالو سندس درجو ۽ ڪٿان اسڪول ايندو آهي وغيره وارا جملا هجڻ گهرجن.
- هاڪاري ۽ ناڪاري وارا جملا سيکاريو. مان اسڪول وڃان ٿو هاڪاري. مان اسڪول نه وڃان ٿو ناڪاري ٻيا به اهڙا

جملا بورڊ تي لکي ڪين صحيح طريقي سان سمجهايو.

مشق:

(الف) مناسب لفظن سان جملو مڪمل ڪريو.

۱. پيارو ۲. اسيمبلي ۳. قومي ترانو

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

۱. اسڪول ۾ روزانو اسيمبلي ٿيندي آهي.

۲. استاد ۽ شاگرد سٺيون ڳالهيون ٻڌائيندا آهن.

۳. ڪلاس ۾ استاد پيار سان سٺي نموني پڙهائيندا آهن.

(ج) لفظ پڙهايو ۽ لکرايو.

(ق، د) هاڪاري ڪان ناڪاري ٿيل جملا

۱. ڪتاب نہ پڙهہ.

۲. اسڪول نہ وڃ.

۳. هو نہ ايندو.

(هہ) نوان لفظ ناهڻ.

۱. منهنجي- هڪڙي- ٿُلهي- ڪٽي.

سرگرمي

۱. (صفحي ۴۱ تي) تفصيل سان پڙهي شاگردن ڪان ڪرايو.

سبق ستون

منهنجو وطن پيارو

سکيا جي حاصلات:

- مليل هدايتن کي سمجهي، انهن تي عمل ڪري سگهي.
- مليل هدايتن بابت ٻڌائي سگهي ۽ ٻين تائين پهچائي سگهي.
- درجيوار متن منجهان پنجن مان ٽن سوالن جا درست جواب ڏئي سگهي.
- هڪ کان ڏهن تائين ڳڻپ جا انگ سنڌي ٻوليءَ ۾ لکي سگهي.

امدادي سامان:

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٤٢-٤٣ ۽ ٤٤

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٤٢ تي ڏنل سبق ”منهنجو پيارو وطن“ کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي تہ اڄ هو ڪتاب جي ٻئي حصي جو ستون سبق پڙهندا. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٧٩ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولي سامهون رکن تہ استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي.
- استاد سبق کي وڏي آواز ۾ سُر ۽ لئہ سان پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي تہ ٻارَ بہ غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي ساڻ پڙهي، لفظن کي صحيح اُچاري رهيا آهن. جيڪڏهن ڪو ٻارُ لفظ صحيح نہ اُچاري ۽ هَٻڪَ ٿئي تہ اُهو لفظ بورڊ تي لکي ان جو صحيح اچار ٻڌائي.
- شاگردن کي ٻڌايو تہ هي نظم اسان جي پياري وطن جي باري ۾ آهي. هن نظم ۾ شاعر چئي ٿو تہ منهنجو وطن ڏاڍو پيارو آهي. هي ملڪ ڪيڏي ڀاڳ وارو آهي، چاڪاڻ تہ هت سهڻا نظارا آهن. درياءَ ۽ نديون وهن ٿيون. هت چار موسمون آهن. هر هڪ موسم جي پنهنجي اهميت آهي. اسان جي وطن جا ماڻهو ننڍا توڙي وڏا منڙا آهن. سيني ۾ ايڪو يعني ٻڌي آهي تہ اُهوئي اسان جو سهارو آهي، تنهنڪري اسان جو وطن ڀاڳ وارو آهي.
- اسان جو وطن ڪهڙين ڳالهين ڪري وڻندڙ ۽ پيارو آهي؟
- ٻارن کي هڪ کان ڏهن تائين انگ لکڻ سيکاريو.

مشق:

(الف) مناسب لفظن سان جملو مڪمل ڪريو.

١. سُهڻو لڳي ٿو ڪيڏو هر هڪ پيو نظارو.

۲.	هت چار موسمون آهن، سڀ ڏار موسمون آهن.

۳.	ايڪو آهي سين ۾، سڀ ديس جو سهارو.

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

۱. هتان جون ٻنيون سر سبز يعني سايون آهن.

۲. هت چار ڏار ڏار موسمون آهن.

۳. وطن جا ماڻهو مٺڙا آهن.

(ج) لفظ پڙهايو ۽ لکرايو.

(د) هاڪاري کان ناڪاري ٽيل جملا

۱. پيارو- نيارو ۲. ديس، ويس ۳. ڏار، ٻار ۴. ڀاڳُ-جاڳُ ۵. گرمي-نرمي

(هـ) هڪ کان ڏهن تائين انگ لکرائي، چڪاس ڪرايو. جيڪڏهن غلطي هجي ته سڌار ڪرايو.

(و) شين ۽ ڪردارن جا نالا

سرسبز ٻنيون. درياءَ، نديون، سُهڻو نظارو، ماڻهو، وطن، مٺڙا

سرگرمي

۱. (صفحي ۴۴ تي) خاني ۾ ڏنل اکرن کي ملائي شاگردن کي چئو ته پينسل سان ليڪ ڏين.

سبق ائون

وڏن جو ادب

سکيا جي حاصلات:

- روزمرهہ جون شيون ڏسي، انهن جو ڪجھہ جملن ۾ تعارف ڪرائي سگهي.
- هڪ منٽ ۾ ۱۵ کان ۳۰ لفظ درست اُچار سان پڙهي سگهي.
- پنجن کان ستن لفظن وارا جملا روانيءَ سان پڙهي سگهي.
- سادن لفظن کي ٽوڙي ۽ پڙهي سگهي.
- لفظن جا شروعاتي، وچان ۽ پڇاڙيءَ وارا اکر مٽائي نوان لفظ ٺاهي سگهي.
- جو جا، جي کي ڄاڻي سگهي.
- ٻن يا ٻن کان وڌيڪ پدن وارن لفظن کي ٻڌي، جوڙڻ ۽ ٽوڙڻ سکي سگهي.

امدادي سامان:

سنڌي ڪتابُ پهريون (۱)، صفحو نمبر ۴۵-۴۶ ۽ ۴۷

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ۴۵ تي ڏنل سبق "وڏن جو ادب" کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي تہ اڄ هو ڪتاب جي ٻئي حصي جو ائون سبق پڙهندا. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ۷۹ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولي سامهون رکن تہ استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي.
- استاد سبق کي وڏي آواز ۾ پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي تہ ٻارَ بہ غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي ساڻ پڙهي، لفظن کي صحيح اُچاري رهيا آهن. جيڪڏهن ڪو ٻارُ لفظ صحيح نہ اُچاري ۽ هَٻڪَ ٿئي تہ اُهو لفظ بورڊ تي لکي ان جو صحيح اچار ٻڌائي.
- شاگردن کي ٻڌايو تہ سبق وڏن جي ادب جي باري ۾ آهي. پاڻ کان وڏن ماڻهن جو ادب ڪرڻ سني ٻار ۽ ماڻهو جي نشاني آهي. ائين ماڻهو سٺا ٿيندا آهن. وڏن ۾ اسان جا والدين، ڀائر، ڏاڏو ڏاڏي، چاچو چاچي ۽ ٻيا مٽ مائٽ ۽ پاڙيسري، توڙي استاد اچي وڃن ٿا. وڏن جي ڳالھہ مڃڻ گهرجي، سندن اڳيان ادب سان ويهڻ گهرجي. ائين ڪرڻ سان الله بہ خوش ٿيندو ۽ وڏن کان پيار بہ ملندو. جيڪو وڏن جو ادب ڪندو آهي، ان کي هر هنڌ عزت ۽ پيار ملندو آهي. وڏن سان گڏ ننڍن سان بہ ادب ۽ شفقت سان پيش اچڻ گهرجي.
- سبق جو پهريون حصو شاگردن کان پڙهايو. ٻيو حصو ٻي شاگرد کان پڙهايو.
- توهان اسڪول ڇا تي ايندا آهيو؟ پنهنجا ڪتاب ڇا ۾ رکندا آهيو؟ توهان جي گهر ۾ موبائل آهي، ان

OXFORD UNIVERSITY PRESS

سان ڇا ڪندا آهيو؟ ڪتاب ۽ اسڪول بابت هڪ هڪ جملو ٻڌايو.

- جو جي، ۽ جا جملا ڪم آڻڻ بورڊ جي مدد سان سمجهايو. بورڊ تي لکو: علي جو ڪتاب آهي. پين پارس جي آهي. ڪتاب لائبرري جا آهن. اهڙا ٻيا مثال ٻـ شاگردن کي ٻڌايو.

مشق:

(الف) مناسب لفظن سان جملو مڪمل ڪريو.

۱. گُڻ، ۲. ننڍين، ۳. ادب

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

۱. وڏن جو ادب سندن احترام ڪرڻ، ڳالهيون ڌيان سان ٻڌڻ آهي.

۲. انهن جي عزت ڪرڻ، سندن چوڻ ٻڌڻ وڏن جو ادب آهي.

۳. اهي جڏهن ڳالهائين تـ ڌيان ۽ ادب سان ٻڌجي.

(ج) لفظ پڙهو ۽ اکرن ۾ ٽوڙيو.

(د) نوان لفظ ٺاهڻ

۱. لاهيون ۲. ڪاهيون ۳. هاريون ۴. ٻارِيون

(هـ) هڪ کان ڏهن تائين انگ لکرائي، چڪاس ڪرايو. جيڪڏهن غلطي هجي تـ سڌار ڪرايو.

سرگرمي

۱. (صفحي ۴۷ تي) ڏنل پيراگراف ڏار ڏار شاگردن کان هڪ ئي روانيءَ سان پڙهايو.

سبق نائون

گڏين راند

سکيا جي حاصلات:

- لطيفا ٻڌي، سمجهي ۽ ٻڌائي سگهي.
- آکاڻيءَ ۾ ڪردارن بابت ٻڌي، انهن کي سڃاڻي سگهي.
- آکاڻيءَ بابت مختصر سوالن جا جواب ڏئي سگهي.
- ڇهن کان پنج جملن جي آکاڻي پڙهي، سمجهي سگهي.
- آکاڻي پڙهي شين ۽ ڪردارن جا نالا لکي سگهي.
- آکاڻي پڙهي يا ٻڌي سادن سوالن جا جواب لکي سگهي.
- عددي رتبا (هڪ، ٻه، ٽي ۽ پهريون، ٻيون ۽ ٽيون وغيره) جو فرق ڄاڻي سگهي.

امدادي سامان:

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٤٨-٤٩ ۽ ٥٠

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٤٨ تي ڏنل سبق "گڏين راند" کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي ته اڄ هو ڪتاب جي ٻئي حصي جو نائون سبق نظم وارو سبق پڙهندا. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٨٠ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولي سامهون رکن ته استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي.
- استاد سبق کي وڏي آواز ۾ پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي ته ٻارَ به غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي ساڻ پڙهي، لفظن کي صحيح اُچاري رهيا آهن. جيڪڏهن ڪو ٻارُ لفظ صحيح نه اُچاري ۽ هَٻڪ ٿئي ته اُهو لفظ بورڊ تي لکي ان جو صحيح اچار ٻڌائي.
- شاگردن کي ٻڌايو ته هي سبق گڏين رانڊ جي باري ۾ آهي. سبق ۾ هڪ ڇوڪري پنهنجي ساهيڙي سان گڏ گڏين بابت ٻڌائي رهي آهي. هو اسڪول ۾ گڏ پڙهنديون آهن. اسڪول کانپوءِ رانڍين ۾ گڏين سان رانديون ڪنديون آهن. ٻئين ساهيڙيون پنهنجي پنهنجي گڏين کي نوان ڪپڙا پارائينديون آهن. گڏين لاءِ هو گهر جيان سامان گڏ ڪنديون آهن. گڏين جا ڪردار به ناهينديون آهن. گڏي ۽ گُڏي جي شادي به ڪرائينديون آهن. جڏهن هنن گڏين جي شادي ڪئي ته پنهنجي ٻين دوستين، ساهيڙين کي به دعوت ڏنائون ۽ سيني گڏجي راند ڪئي.
- گڏي رانڊ ۾ ڪهڙا ڪهڙا ڪردار آهن. سڄي ڪلاس کان ڌار ڌار پڇا ڪريو.
- سبق بابت سوالن کانپوءِ شاگردن کي لطيفا ٻڌائڻ لاءِ چئو. پهريان هڪ لطيفو پاڻ ٻڌايو پوءِ شاگرد ٻڌائين.

• هاڻي شاگردن کي انگن بابت ٻڌايو. هڪ، ٻه، ٽي، چار، پنج، ڇهه، ست، اٺ، نو، ڏهه. پهرين جيان عددي رٽا سمجهايو ۽ پهريان ڏهه لکرايو.

مشق:

(الف) مناسب لفظن سان جملو مڪمل ڪريو.

١. ساهيڙيءَ ٢. گڏيون ٣. شادي

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

١. موڪل واري ڏينهن ساهيڙيون گڏي راند ڪنديون آهن.

٢. هر هفتي گڏين کي نوان ڪپڙا پارائينديون آهن.

٣. انهن لاءِ بسترا، ٿانوَ ۽ ٻيو سامان گڏ ڪنديون آهن.

(ج) لفظ پڙهايو ۽ لکرايو

(د) اکر ملائي لفظ ٺاهڻ

١. شادي ٢. ڪنوارو ٣. ساهيڙيون ٤. دعوت

(هـ) گڏي راند بابت ٽي جملا

گهرن ۾ ڇوڪريون گڏي گڏا راند ڪنديون آهن. انهن کي سينگارينديون آهن. سٺا وڳا پهرائينديون آهن.

(و) گڏين جي آکاڻي ۾ ڪهڙن ڪردارن جو ذڪر ٿيل آهي.

گڏيون ڪڏهن استاد، ڪڏهن گهر جون مالڪياڻيون، ڪڏهن گهوٽ ۽ ڪنوار ٿينديون آهن، اهي ڪردار آهن.

سرگرمي

١. (صفحي ٥٠ تي) ڏنل اکرن تي پينسل سان گولڙا پائي، ڪاپيءَ ۾ لکرايو.

سبق ڏهون

سچ ڳالهائڻ

سکيا جي حاصلات:

- اکرن، لفظن، جملن ۽ ڳٽپ بابت سوال ٻڌي ۽ سمجهي سگهي.
- نظم، سُر ۽ لئہ سان ٻڌائي سگهي.
- پنهنجي پسند جو شعر پڙهي يا ٻڌائي سگهي.
- ننڍا ننڍا نظم سُر ۽ لئہ سان پڙهي لطف اندوز ٿي سگهي.
- اکر، لفظ ۽ سادا جملا لکي سگهي.
- صورتخطيءَ ۾ اعرابن کي سڃاڻي سگهي.
- سادن لفظن کي جوڙي ۽ لکي سگهي.

امدادي سامان:

سنڌي ڪتابُ پهريون (۱)، صفحو نمبر ۵۱-۵۲ ۽ ۵۳

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ۵۱ تي ڏنل سبق ”سچ ڳالهائڻ“ کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي تہ اڄ هو ڪتاب جي ٻئي حصي جو ڏهون سبق نظم پڙهندا. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ۸۰ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولي سامهون رکن تہ استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي.
- استاد نظم کي وڏي آواز ۾ سُر ۽ لئہ پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي تہ ٻارَ بہ غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي ساڻ پڙهي، لفظن کي صحيح اُچاري رهيا آهن. جيڪڏهن ڪو ٻارُ لفظ صحيح نہ اُچاري ۽ هَٻڪَ ٿئي تہ اُهو لفظ بورڊ تي لکي ان جو صحيح اچار ٻڌائي.
- هڪ ڀيرو شاگردن کان بہ نظم سُر ۽ لئہ توڙي درست اچار سان پڙهايو.
- شاگردن کي ٻڌايو تہ هي نظم سچ چوڻ تي لکيل آهي. شاعر چئي ٿو تہ جيڪو سچ ڳالهائيندو آهي، ان کي هرڪو يائيندو آهي. اهڙو ٻارُ توڙي وڏو گهر ۽ ٻاهر عزت ماڻيندو آهي. جنهن جي عادت سچ ڳالهائڻ هوندي آهي، اهو چڱو ۽ احترام وارو ٻارُ ڳڻيو ويندو آهي. الله سائينءَ کي بہ سچ ڳالهائيندڙ پسند آهن. شاگردن کي ٻڌايو تہ سچ ڳالهائڻ ضروري آهي، غلط ڳالهہ ڪرڻ، ڪوڙ ڳالهائڻ غلط ماڻهن جي نشاني آهي. تنهنڪري سدائين سچ ڳالهائجي. گهر، اسڪول توڙي هر هنڌ سچ ڳالهائڻ جي عادت ڌارڻ گهرجي.
- ٻارن کي سچ بابت ڪي آکاڻيون ٻڌايو.

• پڇو تہ ڇا توهان ڪڏهن سچ ڳالهايو آهي، ڪڏهن ۽ ڪنهن سان؟

مشق:

(الف) مناسب لفظن سان جملو مڪمل ڪريو.

١. جيڪو سچ ڳالهائيندو آهي، ان کي هرڪو پائيندو آهي.

٢. سچ ڳالهائڻ جي عادت، جيڪو ٻار ٻڌائيندو آهي.

٣. الله سائين پڻ ان جو پو ڏاڍو مانُ وڌائيندو آهي.

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

١. سچ ڳالهائيندڙ جي هرڪو عزت ڪندو آهي.

٢. گهر ۽ ٻاهر سچ ڳالهائيندڙ ٻار سڀني کي وڻندو آهي.

٣. اهو هر هنڌ سُرهو هوندو آهي.

(ج) اکر ملائي لفظ ناهڻ

١. سچ ٢. هرڪو ٣. گهر ٤. سرهو

(ج) اکرن تي اعراب لڳائڻ

١. پائِيندو، سُرهو اَرهو مانُ، سَچُ، وَڻَندو.

(هہ) سچ ڳالهائڻ بابت ٽي جملا

١. سچ هر هنڌ مانُ ڏياريندو آهي. سچ ڳالهائڻ سان الله سائين خوش ٿيندو آهي. سچ چوڻ سٺو گڻ آهي.

سرگرمي

ٻارَ پنهنجي پسند جو شعر ٻڌائن. پوءِ لفظن کي تصوير سان ليڪ ذريعي ملائن.

سبق يارهون

انڊلٺ جا رنگ

سکيا جي حاصلات:

- پاڻ بابت ڳالهہ ٻولهہ ڪري سگهي.
- ستر کان ٨٠ سيڪڙو بي معنيٰ لفظ درست پڙهي سگهي.
- ٽن کان پنجن جملن ۾ پنهنجو تعارف ڪري سگهي.
- لفظن جو واحد ۽ جمع صورتن ۾ فرق ڄاڻي سگهي.
- پنهنجي پسند جي ڪنهن موضوع تي گهٽ ۾ گهٽ ٽي جملا ڳالهائي سگهي.

امدادي سامان:

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٥٤-٥٥-٥٦ ۽ ٥٧

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٥٤ تي ڏنل سبق "انڊلٺ جا رنگ" کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي تہ اڄ هو ڪتاب جي ٻئي حصي جو يارهون سبق پڙهندا. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٨٠ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولي سامهون رکن تہ استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي.
- استاد سبق کي وڏي آواز ۾ پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي تہ ٻارَ بہ غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي ساڻ پڙهي، لفظن کي صحيح اُچاري رهيا آهن. جيڪڏهن ڪو ٻارُ لفظ صحيح نہ اُچاري ۽ هَٻڪَ ٿئي تہ اُهو لفظ بورڊ تي لکي ان جو صحيح اچار ٻڌائي.
- هڪ ڀيرو شاگردن کان بہ سبق درست اچار سان پڙهايو.
- شاگردن کي ٻڌايو تہ هي سبق انڊلٺ تي آهي. انڊلٺ آسمان تي مينهن واري مُند ۾ اڪثر نظر ايندي آهي. اُها ايتري وٽندڙ هوندي آهي، جو وڏا توڙي ننڍا ان کي ڏسندا آهن. ڇاڪاڻ تہ انڊلٺ ۾ گهڻا رنگَ هوندا آهن. تنهنڪري اُها وٽندڙ هوندي آهي.
- پڇو تہ ڇا توهان ڪڏهن انڊلٺ ڏٺي آهي؟ ان ۾ ڪيترا رنگ هوندا آهن؟ اُها ڪڏهن نظر ايندي آهي؟
- ٻارن کان پڇو تہ ڪين کهڙيون شيون، ڪم يا راند وٽندي اٿن؟ ڌار ڌار ٻارن کان سوال پڇي سندن پسند ۽ ناپسند بابت سوال ڪندي چار کان پنج جملا ڳالهائڻ جي مشق ڪرايو. ان کانپوءِ پنهنجو نالو اسڪول جو نالو ڪلاس وغيره بہ لکن.

OXFORD
UNIVERSITY PRESS

مشق: (الف) مناسب لفظن سان جملو مڪمل ڪريو.

۱. برسات   ۲. ست   ۳. رنگن

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

۱. برسات جيئن ئي بند ٿي تہ ست رنگن جو پٽو نظر اچڻ لڳو.

۲. وسيم پنهنجي ماءُ ڏانهن ڊوڙندي ويو.

۳. انڊلٺ جا ست رنگ هوندا آهن.

(ج) واحد جمع

ڪتابُ-ڪتابَ. ڊِگو-ڊِگا. ٻڪري-ٻڪريون. ڇوڪرو-ڇوڪرا. بس-بسون. عينڪ-عينڪون. بازار-بازارون. چاچي-چاچيون.

(د) لفظن جو جملن ۾ استعمال

ٻارن آسمان تي رنگَ ڏٺا. دوست پاڻ ۾ راند ڪندا آهن. استادِ سنڌي پڙهائي ٿي. اسان جو اسڪول نئيو آهي.

سرگرمي

- ٻارن کي (ڪتاب جي صفحي نمبر ۵۷ تي) ٻي معنيٰ لفظ پڙهڻ جي هدايت ڪريو. ڪين ٻڌايو تہ لفظن کي هِجي ڪري پڙهن. جيڪڏهن ٻارن کي لفظ اُچارڻ يا هِجي نہ ڪرڻ اچن تہ سندن رهنمائي ڪريو.
- سرگرمي جي ٻي حصي ۾ ٻارن کي ڏنل راند جو رستو ڳولڻ جي هدايت ڪريو. اوهان رڳو سندن رهنمائي ڪريو هو پنهنجي سمجھ سان رستو ڳولن.

سبق ٻارهون

ڳالهائڻ جا آداب

سکيا جي حاصلات:

- هڪ منٽ ۾ ١٥ کان ٣٠ لفظ درست اُچار سان پڙهي سگهي.
- ٻن کان پنجن اکرن وارا لفظ درست اُچار سان سگهي.
- پنهنجي پسند جي شين بابت ٽن کان پنج سادا جملا لکي سگهي.
- بيهڪ جي نشانين (پورو دم) ۽ سوال جي نشاني کي سڃاڻي سگهي.
- لفظن جي واحد صورتن مان جمع صورتون ٺاهي سگهي.
- وڏن سان ڳالهه ٻولهه ڪرڻ وقت ادب ۽ احترام جو خيال رکي سگهي.
- مختصر آکاڻي پڙهي، پنهنجي لفظن ۾ بيان ڪري سگهي.
- آکاڻي پڙهي، ڪردارن ۽ شين جا نالا ورجائي سگهي.

امدادي سامان:

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٥٨-٥٩-٦٠ ۽ ٦١

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٥٨ تي ڏنل سبق "ڳالهائڻ جا آداب" کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي ته اڄ هو ڪتاب جي ٻئي حصي جو ٻارهون سبق پڙهندا. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٨٠ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولي سامهون رکن ته استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي.
- استاد سبق کي وڏي آواز ۾ پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي ته ٻارَ ٻه غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي ساڻ پڙهي، لفظن کي صحيح اُچاري رهيا آهن. جيڪڏهن ڪو ٻارُ لفظ صحيح نه اُچاري ۽ هَٻڪَ ٿئي ته اُهو لفظ بورڊ تي لکي ان جو صحيح اچار ٻڌائي.
- شاگردن کي ٻڌايو ته هي سبق اسان کي ٻڌائي ٿو ته وڏن سان ڪيئن ڳالهائجي.
- پهريان سوال ڪريو ته: وڏن سان ڪيئن ڳالهائجي؟ ڳالهائڻ وقت آواز ڪيترو هجڻ گهرجي؟
- ان کانپوءِ ٻڌايو ته ڳالهائڻ وقت ادب ۽ احترام ڪرڻ گهرجي. جيئن سبق ۾ ٻڌايل آهي ته ڳالهائڻ وقت آواز نه وڏو رکجي نه گهڻو آهستي، آواز ۾ اهڙو لهجو ۽ سختي نه هجڻ گهرجي جنهن سان ٻين کي خراب لڳي.
- ٻارن کي تقرير ڪرڻ بابت ٻڌايو ۽ ادب سان ڇو ڳالهائجي تي چار جملن جي شاگردن کان تقرير ڪرائي.

مشق: (الف) مناسب لفظن سان جملو مڪمل ڪريو.

۱. مناسب ۲. سوچي ۳. ڳالهہ

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

۱. کنهن سان بہ ڳالهائڻ کان اڳ سوچجي.

۲. وچ ۾ ڳالهائڻ بي ادبي سمجهي ويندي آهي.

۳. پاڻ کان وڏن سان ڳالهائڻو هجي تہ اڳ ۾ اجازت وٺجي، پوءِ ادب سان ٿورو ڳالهائجي.

(ج) واحد جمع

طوطو_طوطا. ڪارو_ڪارا. ٻوڙو_ٻوڙا. گهوڙو_گهوڙا.

(د) عبارت پڙهڻ جو چئي، ان ۾ پورو دم ۽ سوال جي نشاني واري هنڌ گول دائرو لڳرايو.

هر جملي جي آخر ۾ اُهي نشانيون ڏنل آهن.

(هہ) پنهنجي پسند واري شيءِ تي تي جملا لکو.

آئون ڪهاڻيون پڙهڻ پسند ڪندو آهيان. ان ۾ بادشاهہ ۽ راڻين جا قصا مزيدار هوندا آهن. بابا مونکي اُهي ڪتاب ڏنا.

سرگرمي

ڪتاب جي صفحي نمبر ٦١ تي ڏنل آکاڻي پڙهو ۽ ان ۾ موجود ڪردارن جا نالا ٻڌايو.

سبق تيرهون

سِجُ

سکيا جي حاصلات:

- شعر يا نظم کي درست اچار سان پڙهي سگهي.
- پنهنجي پسند يا ناپسند جو اظهار تاثرات ذريعي ڪري سگهي.
- اعرابون (زير، زبر ۽ پيش) کي پڙهي سمجهي سگهي.
- پنهنجي پسند جي آکاڻي يا نظم ٻڌائي سگهي.
- نظم پڙهي شين ۽ ڪردارن جا نالا ٻڌائي سگهي.
- ٻاراڻا نظم انفرادي ۽ اجتماعي طور سُر سان پڙهي سگهي.
- تصويرون ڏسي انهن ۾ موجود شين جا نالا لکي سگهي.

امدادي سامان:

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٦٢ ۽ ٦٣

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٦٢ تي ڏنل نظم "سج" کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي ته اڄ هو تيرهون سبق "سج" پڙهندا. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٨٠ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولي سامهون رکن ته استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي.
- استاد نظم کي وڏي آواز ۾ سُر ۽ لئه سان پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي ته ٻارَ به غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي پڻ سُر ۽ لئه ساڻ پڙهي رهيا آهن. جيڪڏهن ڪو ٻارُ لفظ صحيح نه اُچاري ۽ هَٻڪَ ٿئي ته اُهو لفظ بورڊ تي لکي ان جو صحيح اچار ٻڌائي.
- شاگردن کي نظم ٻڌائڻ کانپوءِ سج جي باري ۾ سوال پڇو. سج ڇو ضروري آهي؟ اُهو نه هجي ها ته ڇا ٿئي هان؟ سج مان اسان کي ڪهڙيون ڪهڙيون شيون ملن ٿيون؟ وغيره ڌار ڌار شاگردن کان پڇا ڪريو.
- سج بابت ٻڌائيندي چئو ته سج ڪري ڌرتيءَ تي هر هنڌ زندگي آهي، ڇاڪاڻ ته سج مان اسان کي روشني، گرمي ملي ٿي. سج ڪري ڌرتيءَ تي چار موسمون ٿين ٿيون، فصل پچن ٿا. وغير وغيره
- نظم ۾ ڪهڙين شين ۽ ڪردارن جا نالا آيل آهن. شاگردن کان معلوم ڪريو.
- ان کانپوءِ ٻڌايو ته ڪين ڪهڙا نظم يا آکاڻي پسند آهي، اُها الڳ الڳ شاگرد ٻڌائي.
- ٻارن کان سندن پسند جون شيون به پڇا ڪريو. مثال جڏهن پنهنجي پسند جي شيءِ ٻڌائين ته ان وقت سندن چهري تي خوشي ۽ عجب جا تاثرات هجڻ گهرجن. استاد هڪ ڀيرو پنهنجي پسند جي شيءِ بابت ٻڌائيندي تاثرات ڪري

OXFORD UNIVERSITY PRESS

ڏيکاري. جيڪي شاگرد سٺي نموني ڪري ڏيکارين تَن کي شاباس ڏيو.

مشق: (الف) شعر مڪمل ڪريو.

سج ايريو ۽ آيو ڦيرو، تاريءَ تاريءَ ڳائي ڳيرو.
پکي پکڻ سڀ رزق جي خاطر، ڳولهن ٿا پيا ديرو ديرو.
جهرڪيون، ڪانوَ ڪبوتر ڳائين، ڳائي ڪوئل گيت مِنَيرو.

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

١. ماڪَ مڪڙين جو ميرو مُنهن ڌوئندي آهي، انهن کي صاف ڪندي آهي.

٢. پکي پکڻ روزي خاطر جڳهيون ٿا ڳولن جتان ڪين رزق حاصل ٿين.

٣. ڌرتي سائي ساڙهي پاتي آهي.

(ج) لفظن مٿان صحيح اعرابون لڳائي شاگردن کان پڙهايو.

سِجُ، رِزِقُ، گُلَ/گُلِ، ڪَبوتَر، ڪَوئِل

(د) سج مان ڪهڙا فائدا ٿين ٿا.

سج مان اسان کي روشني ملي ٿي. سج مان اسان کي گرمي ملي ٿي.

(هه) سرگرمي پکين جا نالا: جهرڪي، طوطو، ڪانءُ

سبق چوڏهون

ٽرئفڪ جا سگنل

سکيا جي حاصلات:

- واقعي يا آکاڻي کي ٻڌي ۽ مقصد سمجهي سگهي.
- واقعي يا آکاڻيءَ کي ٻڌي، ٻڌائي سگهي.
- تصوير جي مدد سان عبارت پڙهي سمجهي سگهي.
- ”آهي، آهيان، آهيون ۽ آهن“ ۾ فرق ڄاڻي سگهي.
- لفظن جي ابتدائي آوازن ۽ اکر کي تبديل ڪري نوان بامعنيٰ لفظ ٺاهي سگهي.

امدادي سامان:

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٦٧-٦٨ ۽ ٦٩

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٦٧ تي ڏنل سبق ”ٽرئفڪ جا سگنل“ کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي ته اڄ اسان سبق چوڏهون پڙهنداسين. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٨٠ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولن ته استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي.
- استاد سبق کي وڏي آواز ۾ پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي ته ٻارَ بہ غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي ساڻ پڙهي رهيا آهن. جيڪڏهن ڪو ٻارُ لفظ صحيح نہ اُچاري ۽ هَٻڪَ ٿئي ته اُهو لفظ بورڊ تي لکي ان جو صحيح اچار ٻڌائي.
- شاگردن کان پڇو ته هو رستو ڪيئن پارِ ڪندا آهيو؟ پهريان ايندر ويندڙ پاسي ڏانهن ڏسجي ته ڪا گاڏي ته نہ آهي، جيڪڏهن رستو خالي هجي ته رستو پارِ ڪرڻ گهرجي.
- هاڻي ٽرئفڪ جي اصولن بابت ٻڌايو.
- استاد شاگردن کي آهيان، آهيون، آهن جو فرق ۽ استعمال سمجهائي.
- شروعاتي اکر مٽائڻ سان گهڻن لفظن کي مٽائي سگهجي ٿو. جيئن ڪٽ جي ڪ جي جڳهه تي م لڳايون ته مٽ. پٽ جي پ جي جڳهه تي ت يا هہ لڳايون ته نئون لفظ ٺهندو. توهان سرگرمي د ۾ ائين مٽائي ڏيکاريو.

مشق: (الف) جملا مڪمل ڪريو.

١. ٽن- ٢. احتياط- ٣. پيادل

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

١. ٽرئفڪ سگنل ٽن قسمن يعني ڳاڙهو هيڊو ۽ سائي رنگ جا آهن.

٢. ڳاڙهي رنگ جي سگنل جو مطلب آهي ته گاڏين کي روڪيو وڃي.

OXFORD UNIVERSITY PRESS

٣. هيڊي رنگ جو مطلب آهي تيار ٿي وڃو سگنل بدلجڻ وارو آهي.

(ج) آهيان, آهيون, آهن جو جملن ۾ استعمال سمجهايو.

(د) شروعاتي اکر مٽائي نوان لفظ ٺاهيو

سُک- ڏک. ٻارو-يارو. بارُ-ٻارُ. نيٺ-سيٺ

سرگرمي

ٻارن کي هدايت ڏيو ته سبق ۾ ڏنل تصويرن کي ڌيان سان ڏسي, ان باري ۾ ٻه جملا لکن.

سبق پندرهون

وڻن جي ڇانوَ

سکيا جي حاصلات:

- پڇيل سوال سمجهي ۽ انهن جا جواب ڏئي سگهي.
- عددي رتا (هڪ، ٻه ٽي، ۽ پهريون ٻيون، ٽيون) جو فرق سمجهي سگهي.
- ڪا تقريب يا نمائش ڏسي پنهنجي پسند ناپسند جو اظهار ڪري سگهي.
- پنهنجي ضرورتن جو اظهار ڪري سگهي.
- سادي آکاڻي پڙهي، سوالن جا جواب ڏئي سگهي.
- گروهي ڪمن (صفائيءَ جو هفتو رانديون، وڻڪاري وغيره) ۾ شامل ٿي سگهي.
- تصويري آکاڻيءَ ۾ موجود ڪردارن ۽ شين بابت سادن سوالن جا جواب ڏئي سگهي.

امدادي سامان

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٦٧-٦٨ ۽ ٦٩

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٦٨ تي ڏنل سبق ”وڻن جي ڇانوَ“ کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي ته اڄ اسان سبق پندرهون پڙهنداسين. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٨٠ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولن ته استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي. اِهو به پڇي ته ”توهان مان وڻ ڪنهن ڪنهن کي وڻندا آهن؟ ڇو وڻندا آهن“. سوال جا جواب وٺي پوءِ سبق پڙهايو.
- استاد سبق کي وڏي آواز ۾ پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي ته ٻارَ به غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي پڻ پڙهي رهيا آهن. جيڪڏهن ڪو ٻارُ لفظ صحيح نه اُچاري ۽ هَبڪَ ٿئي ته اُهو لفظ بورڊ تي لکي ان جو صحيح اچار ٻڌائي.
- هن سبق ۾ توهان کي ڪهڙي ڳالهه پسند آئي؟ توهان کي ڪهڙا وڻ وڻندا آهن؟ وڻن جا ڪهڙا فائدا آهن؟
- شاگردن کي وڻن جي اهميت بابت ٻڌايو ۽ سرگرمي لاءِ اسڪول جي وڻن ۽ ٻوٽن ڏانهن وٺي وڃو جيڪڏهن وڻن جون ڇڪيون موجود هجن ته وڻ پڻ لڳرايو.

مشق: (الف) جملا مڪمل ڪريو.

١. زندگي- ٢. هوا- ٣. ڪيڏندا

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

٤. وڻ هوا کي صاف ڪندا آهن.

٥. وڻ ڇانوَ ڏيندا آهن.

٦. وڻن جون پاڙون زمين کي مضبوط ڪنديون آهن.

(ج) ڏنل لفظ پڙهو ۽ شاگردن کي هدايت ڪريو تہ سٺن اکرن ۾ لکن.

(د) هڪ کان ڏهہ تائين عددي انگ لکو.

پهريون-ٻيون-ٽيون-چوٿون-پنجون-ڇهون-ستون-اٺون-نائون-ڏهون

(هہ) اوهان جي گهر يا پاڙي ۾ ڪهڙا وڻ لڳل آهن. ان جا نالا لکو. (انب, نِمُ)

(و) وڻن مان اسان کي ڪهڙا فائدا آهن. ٽي جملا لکو.

وڻن مان اسان کي ڇانوَ ملي ٿي. هوا صاف ٿئي ٿي. وڻن جي پاڙن سان زمين مضبوط ٿئي ٿي.

سرگرمي

- ٻارن کي ڪتاب جهَلڻ جي سرگرمي ڪرايو.
- ڪتاب جي صفحي نمبر ٦٩ تي ڏنل تصوير ڪهاڻي ٻارن کي ڏيکاري پڇو تہ ڪين هن تصويرن مان ڪيس ڇا سمجهہ اچي ٿو؟ ڪتاب ۾ ڏنل سوالَ پڇو ۽ جواب وٺڻ کانپوءِ ٻارن کي ڪهاڻي ٻڌايو تہ هڪ ڪانءُ پاڻي ڳولهي رهيو هو. ڪانءَ کي گهڻي اُڃ لڳي هئي, هن ڏاڍي ڪوشش ڪئي نيٺ هڪ هنڌ ڪيس هڪ مٽڪو نظر آيس. مٽڪي ۾ پاڻي تہ هو پر هو پهچي نہ سگهيو. پوءِ هڪ اٽڪل سوچيائين. عقل ۽ ڏاهپ کان ڪم ورتائين. جيئن تہ مٽڪي ۾ ٿورو پاڻي هو. ڪانءُ چالاڪيءَ سان پٿر وجهي پاڻي مٿي آندو ۽ آرام سان پي ويو. ان مان سبق ملي ٿو تہ عقل ۽ ڏاهپ سان مسئلو ٿي سگهي ٿو.

سبق سورهون

جيءُ جيءُ ادڙا

سکيا جي حاصلات:

- لفظن جا شروعاتي، وچيان يا آخري اکر مٽائي نوان لفظ ٺاهي سگهي.
- لفظن ۾ مؤنث ۽ مذکر جو فرق ڄاڻي سگهي.
- پنهنجي پسند جو پروليون ٻڌائي سگهي.
- تصوير ڏسي ان بابت ڪجهه جملا لکي سگهي.
- درجيوار متن منجهان پنجن مان ٽن سوالن جا درست جواب ڏئي سگهي.
- ٻن يا ٻن کان وڌيڪ پدن وارن لفظن کي ڀُڃي، جوڙڻ کي سمجهي ۽ پڙهي سگهي.

امدادي سامان

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٧٠-٧١- ۽ ٧٢

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٧٠ تي ڏنل سبق "جيءُ جيءُ ادڙا" کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي تہ اڄ اسان سبق سورهون پڙهنداسين. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٨٠ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولن تہ استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي
- استاد سبق کي وڏي آواز ۾ پڙهڻ شروع ڪري. استاد سُر ۽ لئہ سان هي سبق پڙهي ۽ ڌيان رکي تہ ٻارَ بہ غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي پڻ سُر ۽ لئہ سان پڙهي رهيا آهن.
- هي سبق ڇا جي باري ۾ آهي؟ توهان کي سبق جي ڪهڙي ڳالهہ وڻي ٿي؟
- شاگردن کي محنت جي اهميت بابت ٻڌايو.
- توهان کي ڪهڙو بيت وڌيڪ وڻي ٿو؟ اُهو لکي ڏيکاريو.
- شاگردن کي چئو تہ هو سبق جي تصوير ڏسي ڪي بہ ٽي جملا لکن.

مشق: (الف) بيت جون سٽون مڪمل ڪريو.

پڙهي لکي تون، علم سکي تون، وڏڙو ماڻهو ٿيءُ ٿيءُ ادڙا.

سُک پسين تون، خوش وسين تون، منڙو ڪير، پيءُ پيءُ ادڙا.

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

١. تہ هو سدائين سُکيو هجي.

٢. پڙهي لکي، علم سکي وڏو ماڻهو ٿئي.

۳. (ٻار پنهنجي پسند مطابق جواب ڏيندا.)

(ج) ڏنل اکرن مان لفظ ٺاهڻ.

۱. پڙهہ. ۲. ماٺهو. ۳. پسين. ۴. منڙو.

(د) مؤنث جا مذکر ناهڻ.

ٻلي-ٻلو. ٻڪري-ٻڪر. گھوڙي-گھوڙو

(هہ) اکر مٽائي نوان لفظ ناهڻ

(منڙا، کنڙا، ننيڙا، سُنڙا)

سرگرمي

- هيٺ ڏنل پروليون ٻڌايو ۽ جواب ٻارن کان وٺو.
- هيڏڙو هيڏڙو پاڻ، جنهن کي سئو سُئين ساڻ (چاهو)
- اُس ۾ آئون اچان ٿو ڇانءُ ۾ آئون پچان ٿو ادڙيا ادڙا، توکان پنهنجو نانءُ پڇان ٿو؟ (پاڇو)
- ٻارن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ۷۲ تي ڏنل تصوير ۾ رنگ ڀرايو.

سبق سترهون

طوطي جون ٻوليون

سکيا جي حاصلات:

- آکاڻي ٻڌي ان مان مختصر سوالن جا جواب ڏئي سگهي.
- سادي آکاڻي پڙهي، سوالن جا جواب ڏئي سگهي.
- پنهنجي پسند جي شين بابت ٽن کان پنج جملا لکي سگهي.
- اعرابون (زير، زبر ۽ پيش) پڙهي، انهن کي سمجهي سگهي،
- نظم يا آکاڻي ٻڌي ان مان لطف اندوز ٿي سگهي.
- ڇاپي جي تصورن کي ستر کان ٨٠ سيڪڙو سڃاڻي سگهي.

امدادي سامان

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٧٣-٧٤ ۽ ٧٥

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٧٣ تي ڏنل سبق "طوطي جون ٻوليون" کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي ته اج اسان سبق سترهون پڙهنداسين. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٨٠ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولن ته استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي. آمادگي وارن سوالن جا جواب وٺو.
- استاد سبق کي وڏي آواز ۾ پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي ته ٻارَ به غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي پڻ پڙهي رهيا آهن.
- هن سبق ۾ ڇا بابت ٻڌايو ويو آهي؟ طوطو پالڻ بابت سبق ۾ ڇا چيل آهي؟ طوطي سان ڪير ڳالهيون ڪندو آهي؟ طوطي کي پيار مان گهر وارا ڇا سڏيندا آهن؟ ڪير ڪير طوطي جو خيال رکندو آهي؟
- ڇا توهان جي گهر ۾ ڪو پالتو جانور يا پکي آهي؟ ان جو توهان خيال ڪيئن رکندا آهيو؟ توهان جا پسنديده پالتو جانور ڪهڙا آهن؟
- سبق پڙهائڻ کانپوءِ لفظن ۾ اکرن تي درست اعرابون لڳرائڻ لاءِ ڪجهه مثال ڪتاب مان بورڊ تي ڪرايو.

مشق: (الف) جملا مڪمل ڪريو.

١- طوطو .... ٢. سائو .... ٣. چمڪدار.

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

١. طوطو منٺڙيون منٺڙيون ٻوليون ٻڌائيندو آهي.

٢. طوطي جو رنگ سائو آهي.

۳. سندس چھنب سائي رنگ جي آھي.

(ج) اکرن تي درست اعرابون لڳايو.

پالِيو چمڪدار، ماھِرُ، چُھنب، مِٺو ٻيرَ، اَنبُ.

(د) سبق ۾ اوھان کي ڪھڙي ڳالھ پسند آئي؟ لکو.

طوطو پيارو آھي. اُھو منٺڙيون ڳالھيون ڪندو آھي. اسان جي دل وندرائيندو آھي.

سرگرمي

- جانور ڪٿي ملندا آھن. (ٻارَ پنھنجا جواب ڏيندا)
- ٻڪريون ۽ گھوڙو پالتو جانور آھن. شينھن ۽ رڇ جھنگ ۾ ملندا آھن.

سبق ارڙهون

صِحتَ جو خيالُ

سکيا جي حاصلات:

- ننڍا ننڍا نظم سُر ۽ لئه سان پڙهي لطف اندوز ٿي سگهي.
- لفظن جي واحد ۽ جمع صورتن ۾ فرق ڄاڻي سگهي.
- لفظن جي واحد صورتن مان جمع صورتون ٺاهي سگهي.
- ڪنهن بہ موضوع تي تقرير ڪرڻ وقت پنهنجي تاثرات جو مناسب اظهار ڪري سگهي.
- ڪنهن تصوير کي ڏسي ان تي پنهنجي مناسب راءِ جو اظهار ڪري سگهي.
- سڌُ سماءَ جي ذريعن (اخبار، ريڊيو، ٽي وي) تي ٻارن جا پروگرام ڏسي، ٻڌي ۽ سمجهي سگهي.

امدادي سامان

سنڌي ڪتابُ پهريون (١)، صفحو نمبر ٧٦-٧٧ ۽ ٧٨

سکيا جو طريقو:

- استاد شاگردن کي ڪتاب جي صفحي نمبر ٧٦ تي ڏنل سبق "صحت جو خيال" کولڻ جي هدايت ڪندي ٻڌائي تہ اڄ اسان سبق ارڙهون پڙهنداسين. (ياد رکو: نئين لفظن جي معنيٰ ڪتاب جي آخر ۾ صفحي ٨٠ تي ڏنل آهن.)
- جڏهن سڀ شاگرد سبق کولن تہ استاد ذهن جي آمادگي وارا سوال پڇي. آمادگي وارن سوالن جا جواب وٺو.
- استاد سبق کي وڏي آواز ۾ پڙهڻ شروع ڪري. استاد ڌيان رکي تہ ٻارَ بہ غور سان ٻڌي رهيا آهن ۽ سبق کي پڻ پڙهي رهيا آهن.
- هن سبق ۾ ڇا بابت ٻڌايو ويو آهي؟ صحت جو خيال رکڻ ڇو ضروري آهي؟ صحت مند ڪم ڪهڙا آهن؟ صحت ڏيندڙ کاڌا ڪهڙا آهن؟ ڪهڙيون شيون بيمار ڪنديون آهن؟ ڪهڙا ڪم صحت لاءِ نقصانڪار آهن؟
- ٻارن کي مختلف ماڻهن جيئن پهلوان، بيمار، ڊاڪٽر وغيره جون تصويرون ڏيکاري سندن راءِ وٺو.
- تقرير ڪرڻ بابت ٻڌايو ۽ ١٠ جملن جي تقرير ڪرائڻ لاءِ ٻارن جي رهنمائي ڪري ۽ پوءِ تقرير ڪرايو.

مشق: (الف) شعر مڪمل ڪريو.

١.   ________ صحت بنا جيئڻ جنجالُ.

٢.   ________ وهنجي، ڌوتل ڪپڙا پهريو.

٣.   ________ گهر جي ڪمَ جو ڌيانُ ڌريو.

OXFORD UNIVERSITY PRESS

(ب) سبق جي سوالن جا جواب.

١. ٻارن کي صحت جو خيال رکڻ گھرجي.

٢. صبح اٿڻ سان ڏندڻ ڪرڻ گھرجي.

٣. نيرن ڪائي اسڪول ڏانهن وڃجي.

(ج) واحد-جمع

ميوو-ميوا --- پولڙو-پولڙا—ڪتو-ڪتا --- تارو-تارا.

(د) لفظ پڙهو ۽ جملن ۾ استعمال ڪريو.

صحت جو خيال ڪريو. صبح سوير اُٿو. استادن جو چيو مڃو. پاڪستان اسانجو ملڪ آهي.

(د) صحت لاءِ نقصانڪار ٣ شيون.

١. دير تائين جاڳڻ. ٢. گھٽي تي وي ڏسڻ. ٣. خراب کاڌو کائڻ.

سرگرمي:

- ٻارن کان پڇو تہ هو ڪهڙا پروگرام ڏسندا آهن (موبائل يا تي وي تي)
- موبائل، ٽي وي، ريڊيو ۽ اخبار بابت بہ سوالَ ڪريو.
- ٻارن کان رستو ڳولرايو.

حصہ اول

سیکھنے کے مقاصد

- طلبہ سندھی الف-ب کی آوازوں کو سُن کر پہچان سکیں۔
- ہم آواز حروف کے آوازوں کو سُن کر، الفاظ میں ان کا فرق سمجھ سکیں۔
- سادہ الفاظ سُن کر سمجھ سکیں۔
- سندھی الف-ب کے آوازوں کو سُن کر درست طریقے سے ادا کر سکیں۔
- سادہ الفاظ اور جُملے سُن کر درست طور پر ادا کر سکیں۔
- انسانی آوازوں اور الف-ب کے حروف کے تعلق سے واقفیت حاصل کر کے پڑھ سکیں۔
- الف-ب کے حروف کی مکمل (سالم)، ابتدائی، درمیانی اور آخری شکل پہچان کر درست پڑھ سکیں۔
- حروف، الفاظ، نشانات (signs) اور جُملے پہچان کر پڑھ سکیں۔
- پینسل یا قلم کو درست طریقے سے پکڑ سکیں۔
- سندھی زبان کے الف-ب کے حروفِ صحیحہ (consonants) اور حروفِ علت (vowels) کی آوازوں کو درست طور پر ادا کر سکیں اور پڑھ سکیں۔
- الف-ب کی مکمل شکل لکھ سکیں۔
- الفاظ میں حروفِ صحیحہ اور حروفِ علت کی آوازوں کو سمجھ سکیں اور ان کے استعمال میں فرق جان سکیں۔
- حروف سے الفاظ بنا سکیں۔
- کتاب کے سرورق اور پسِ ورق کا فرق بتا سکیں۔
- پڑھنے کے لیے کتاب کو درست طریقے سے پکڑ سکیں۔

سندھی قاعدہ ا۔ ب

سب سے پہلے کتاب کا تعارف کرایا جائے اور اس کے بعد طلبہ کو ہدایت دی جائے کہ وہ کتاب کا صفحہ نمبر ۲ اور ۳ کھولیں۔ طلبہ کو بتایا جائے کہ سندھی حروفِ تہجی میں کل ۵۲ حروف ہیں۔ سب سے پہلے دس حروف طلبہ کو درج ذیل ترتیب کے مطابق پڑھائے جائیں۔

خاص ہدایت: ہر حرف پڑھاتے وقت اُس حرف سے شروع ہونے والی تصویر پر طلبہ کی توجہ دلائی جائے، کیونکہ اس عمر میں وہ صرف تصویروں اور اُن کے ساتھ جُڑے الفاظ کے ذریعے ہی حروف کو یاد کر سکتے ہیں۔

۱۔ ا- انگور: اس حرف میں کوئی نقطہ نہیں ہوتا۔ یہ حرف سندھی اور اُردو زبان میں پڑھنے میں بالکل ایک جیسا ہے۔

۲۔ ب- بدڪ: اس حرف میں ایک نقطہ نیچے ہوتا ہے۔ یہ حرف سندھی اور اُردو دونوں زبانوں میں لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں بالکل ایک جیسا ہے۔

۳۔ ٻ- ٻلي: یہ خالص سندھی حرف ہے۔ اس کا اُردو زبان میں کوئی تلفّظ نہیں ہے۔ اس حرف میں دو نقطے ایک دوسرے کے نیچے دیے جاتے ہیں۔ طلبہ کو اس حرف کی آواز پڑھ کر سُنائیے اور سمجھائیے۔

OXFORD UNIVERSITY PRESS

۴۔ ٻ – ٻنيٺوري:اس حرف کی آواز سندھی اور اُردو دونوں زبانوں میں ایک جیسی ہے۔ اس حرف میں چار نقطے نیچے ہوتے ہیں۔

۵۔ ت – تيلي: یہ حرف سندھی اور اُردو دونوں زبانوں میں لکھنے اور پڑھنے (شکل اور آواز) میں بالکل ایک جیسا ہے۔ اس حرف میں دو نقطے اوپر ایک دوسرے کے ساتھ ہوتے ہیں۔

۶۔ ٿ – ٿالهي:اس حرف کی آواز سندھی اور اُردو زبان میں ایک جیسی ہے، صرف لکھنے میں فرق ہے۔ اُردو زبان میں یہ "ت + ھ" ملاکر "تھ" لکھا جاتا ہے لیکن سندھی زبان میں "ت" کے اوپر دو نقطے بڑھا کر چار نقطے دے کر "ٿ" لکھا جاتا ہے۔

۷۔ ٽ – ٽماٽو:اس حرف کی آواز سندھی اور اُردو زبان میں ایک جیسی ہے۔ اُردو زبان میں اس حرف کے اوپر چھوٹا "ط" کا نشان لگایا جاتا ہے۔

۸۔ ٺ – ٺپو:اس حرف کی آواز سندھی اور اُردو زبان میں ایک جیسی ہے، صرف لکھنے میں فرق ہے۔ اُردو زبان میں یہ "ٹ + ھ" ملاکر لکھا جاتا ہے، جبکہ سندھی میں "ت" کے اوپر دیے گئے دو نقطوں کے بجائے ایک دوسرے کے اوپر دو نقطے رکھے جاتے ہیں۔

۹۔ ث – ثمر: یہ حرف سندھی اور اُردو دونوں زبانوں میں لکھنے اور پڑھنے (شکل اور آواز) میں بالکل ایک جیسا ہے۔

۱۰۔ پ – پپيتو: یہ حرف سندھی اور اُردو دونوں زبانوں میں لکھنے اور پڑھنے (شکل اور آواز) میں بالکل ایک جیسا ہے۔

سر گرمیاں:

طلبہ کو ہدایت دیجیے کہ سب مل کر ایک آواز میں "الف" سے "پ" تک یہ دس (۱۰) حروف پانچ مرتبہ پڑھیں اور یاد کریں۔ طلبہ کو یہ بھی کہیے کہ وہ ہر حرف سے شروع ہونے والے لفظ کو پڑھیں اور ان کے معنی یاد کریں۔

اب استاد طلبہ کو مزید آٹھ حروف پڑھائیں گے:

۱۱۔ ج – جبل یہ حرف سندھی اور اُردو دونوں زبانوں میں لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں بالکل ایک جیسا ہے۔ اس حرف کی خوشخطی کے وقت طلبہ کی رہنمائی کیجیے اور بلیک بورڈ پر لکھ کر سمجھائیے۔

۱۲۔ ڄ – ڄڄ یہ خالص سندھی حرف ہے۔ اس حرف کا اُردو زبان میں کوئی تلفّظ نہیں ہے۔ اس حرف میں دو نقطے بیچ میں (پیٹ میں) ایک دوسرے کے نیچے دیے جاتے ہیں۔ یہ حرف طلبہ کو سمجھانے کے لیے بلیک بورڈ پر لکھیے اور بار بار پڑھوا کر ان کا تلفّظ درست کروائیے۔

۱۳۔ جھ – جهرڪي یہ حرف سندھی اور اُردو دونوں زبانوں میں لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں بالکل ایک جیسا ہے۔ اُردو زبان میں بھی "ج + ھ" ملاکر "جھ" لکھا جاتا ہے۔ اس حرف میں ایک نقطہ نیچے ہوتا ہے۔

۱۴۔ ڃ – مڃ یہ خالص سندھی حرف ہے۔ اس کا اُردو زبان میں کوئی تلفّظ نہیں ہے۔ اس حرف میں دو نقطے بیچ میں (پیٹ میں) ایک دوسرے کے ساتھ دیے جاتے ہیں۔ یہ حرف طلبہ کو سمجھانے کے لیے بلیک بورڈ پر لکھیے اور بار بار پڑھوا کر ان کا تلفّظ درست کروائیے۔

۱۵۔ چ – چانھ یہ حرف سندھی اور اُردو دونوں زبانوں میں لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں بالکل ایک جیسا ہے۔ اس حرف کے پیٹ میں تین نقطے ہوتے ہیں، بالکل ویسے ہی جیسے سندھی حرف "پ" میں ہوتے ہیں۔

۱۶۔ ڇ – ڇلو اس حرف کی آواز سندھی اور اُردو دونوں زبانوں میں ایک جیسی ہے۔

۱۷۔ ح – حوض یہ حرف سندھی اور اُردو دونوں زبانوں میں لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں بالکل ایک جیسا ہے۔

۱۸۔ خ – خط یہ حرف سندھی اور اُردو دونوں زبانوں میں لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں بالکل ایک جیسا ہے۔ اس حرف کے اوپر ایک نقطہ ہوتا ہے۔

سرگرمیاں

طلبہ کو ہدایت دیجیے کہ سب مل کر ایک آواز میں "ج" سے "خ" تک یہ آٹھ (۸) حروف پانچ مرتبہ پڑھیں اور یاد کریں۔ طلبہ سے کہیے کہ وہ ہر حرف کے ساتھ دیے گئے لفظ کو پڑھیں اور اس کے معنی یاد کریں۔

اب طلبہ کو مزید سترہ (۱۷) حروف پڑھائیے:

۱۹۔ د۔ دُهل یہ سندھی زبان کا حرف ہے، لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں اُردو حرف کی طرح ہے۔ اس حرف پر کوئی نقطہ نہیں ہوتا۔

۲۰۔ ڌ - ڌوٻي یہ سندھی زبان کا حرف ہے، آواز کے اعتبار سے اُردو حرف جیسا ہے مگر شکل میں مختلف ہے۔ اس کے اوپر دو نقطے ہوتے ہیں۔

۲۱۔ ڏ - ڏيئو یہ خالص سندھی حرف ہے۔ اس کا تلفّظ اُردو زبان میں نہیں ہے۔ اس کے اوپر تین نقطے ہوتے ہیں۔ یہ حرف طلبہ کو سمجھانے کے لیے بلیک بورڈ پر لکھیے اور بار بار پڑھوا کر ان کا تلفّظ درست کرائیے۔

۲۲۔ ڊ - ڊاڪٽر یہ سندھی زبان کا حرف ہے، آواز کے اعتبار سے اُردو زبان جیسا ہے، مگر شکل میں مختلف ہے۔

۲۳۔ ڍ - ڍڪڻ یہ حرف آواز کے لحاظ سے اُردو اور سندھی دونوں زبانوں میں ایک جیسا ہے۔

۲۴۔ ذ - ذخيرو یہ حرف لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں اُردو اور سندھی دونوں زبانوں میں ایک جیسا ہے۔

۲۵۔ ر - ريل یہ حرف لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں اُردو اور سندھی دونوں زبانوں میں ایک جیسا ہے۔

۲۶۔ ڙ - ڇوڙي یہ حرف پڑھنے (یعنی آواز) کے اعتبار سے اُردو اور سندھی زبان میں ایک جیسا ہے۔ اُردو زبان میں اس کے اوپر چھوٹا "ط" کا نشان ہوتا ہے، جبکہ سندھی میں اس کے اوپر چار نقطے ہوتے ہیں۔ طلبہ کو یہ ضرور بتائیے کہ سندھی زبان کے اس حرف (ڙ) سے کوئی لفظ نہیں بنتا۔

۲۷۔ ز - زيور یہ حرف لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں اُردو اور سندھی دونوں زبانوں میں ایک جیسا ہے۔

۲۸۔ س - سِڄ یہ حرف لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں اُردو اور سندھی دونوں زبانوں میں ایک جیسا ہے۔

۲۹۔ ش - شينهن یہ حرف لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں اُردو اور سندھی دونوں زبانوں میں ایک جیسا ہے۔

۳۰۔ ص - صندوق یہ حرف لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں اُردو اور سندھی دونوں زبانوں میں ایک جیسا ہے۔

۳۱۔ ض - ضعيف یہ حرف لکھنے اور پڑھنے کے اعتبار سے اُردو اور سندھی دونوں زبانوں میں ایک جیسا ہے۔ اس حرف کے اوپر ایک نقطہ ہوتا ہے۔

۳۲۔ ط - طبلو یہ حرف لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں اُردو اور سندھی دونوں زبانوں میں ایک جیسا ہے۔

۳۳۔ ظ - ظرف یہ حرف لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں اُردو اور سندھی دونوں زبانوں میں ایک جیسا ہے۔

۳۴۔ ع - عورت یہ حرف لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں اُردو اور سندھی دونوں زبانوں میں ایک جیسا ہے۔

۳۵۔ غ - غار یہ حرف لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں اُردو اور سندھی دونوں زبانوں میں ایک جیسا ہے۔

سرگرمیاں:

طلبہ کو ہدایت دیجیے کہ سب مل کر ایک آواز میں "د" سے "غ" تک یہ سترہ (۱۷) حروف پانچ مرتبہ پڑھیں اور یاد کریں۔ طلبہ سے کہیے کہ وہ ہر حرف کے ساتھ دیے گئے لفظ کو پڑھیں اور اس کے معنی یاد کریں۔

۳۶۔ ف - فُٽبال: یہ حرف لکھنے اور پڑھنے (یعنی شکل اور آواز) میں اُردو اور سندھی دونوں زبانوں میں ایک جیسا ہے۔

۳۷۔ ڦ - ڦٽي: آواز کے اعتبار سے اُردو اور سندھی میں ایک جیسا ہے، مگر شکل مختلف ہے۔ اُردو میں "پ + ھ" سے یہ آواز آتی ہے، سندھی میں تلفّظ

"قي " ہے۔

۳۸۔ ق- قينچي: یہ حرف لکھنے اور پڑھنے میں (شکل اور آواز) اُردو اور سندھی میں ایک جیسا ہے۔

۳۹۔ ڪ - ڪتاب: آواز کے اعتبار سے اُردو اور سندھی میں ایک جیسا ہے۔

۴۰۔ ک - کَتَ: آواز کے لحاظ سے اُردو اور سندھی میں ایک جیسا ہے۔

۴۱۔ گ- گوبي یہ حرف لکھنے اور پڑھنے میں (شکل اور آواز) اُردو اور سندھی میں ایک جیسا ہے، اس میں کوئی نقطہ نہیں ہوتا۔

۴۲۔ ڳ - ڳئون: یہ خالص سندھی حرف ہے، اس کا تلفّظ اُردو میں نہیں ہے۔ بورڈ پر لکھ کر بار بار پڑھوائیے۔

۴۳۔ گھ- گھر: یہ حرف لکھنے اور پڑھنے میں (شکل اور آواز) اُردو اور سندھی میں ایک جیسا ہے۔

۴۴۔ ڱ - سِڱ: یہ خالص سندھی حرف ہے، اس کا تلفّظ اُردو میں نہیں ہے۔ بورڈ پر لکھ کر بار بار پڑھوائیے۔

۴۵۔ ل - لاٽون: یہ حرف لکھنے اور پڑھنے میں (شکل اور آواز) اُردو اور سندھی میں ایک جیسا ہے۔

۴۶۔ م - مَکَڙ: یہ حرف لکھنے اور پڑھنے میں (شکل اور آواز) اُردو اور سندھی میں ایک جیسا ہے۔

۴۷۔ ن - نارنگي: یہ حرف لکھنے اور پڑھنے میں (شکل اور آواز) اُردو اور سندھی میں ایک جیسا ہے۔

۴۸۔ ڻ - ڏَڻُ: یہ خالص سندھی حرف ہے، اس کا تلفّظ اُردو میں نہیں ہے۔ اس میں نقطہ نہیں ہوتا، البتہ اوپر چھوٹا "ط" کا نشان ہوتا ہے۔

۴۹۔ و - وِھاٽو: یہ حرف لکھنے اور پڑھنے میں (شکل اور آواز) اُردو اور سندھی میں ایک جیسا ہے۔

۵۰۔ھ - ھاٿِي: یہ حرف لکھنے اور پڑھنے میں (شکل اور آواز) اُردو اور سندھی میں ایک جیسا ہے۔

۵۱۔ ء- ماءُ: یہ حرف اُردو اور سندھی دونوں میں ایک جیسا ہے، اس میں نقطہ نہیں ہوتا۔ اسے "الفِ ہمزہ" یا "متحرک الف" کہا جاتا ہے، آواز زیر، زبر یا پیش کے ساتھ آتی ہے۔

۵۲۔ي - ياقوت: یہ حرف اُردو اور سندھی دونوں میں ایک جیسا ہے۔ اُردو میں اس پر نقطے نہیں ہوتے، سندھی میں نیچے دو نقطے ہوتے ہیں۔

سرگرمیاں

طلبہ کو ہدایت دیجیے کہ سب مل کر ایک آواز میں "ف" سے "ي" تک یہ سترہ (۱۷) حروف پانچ مرتبہ پڑھیں اور یاد کریں۔ طلبہ سے کہیے کہ وہ ہر حرف کے ساتھ دیے گئے لفظ کو پڑھیں اور اس کے معنی یاد کریں۔

پڑھو اور لکھو: استاد کے لیے ہدایت: (ا – ز) لکھوانا

طلبہ سے کہیے کہ وہ کتاب کا صفحہ نمبر چار (۴) کھولیں۔ بلیک بورڈ پر صاف لکھائی کے ساتھ ہر حرف لکھیے اور اس کے ساتھ شروع ہونے والا لفظ بھی لکھیے۔ طلبہ پہلے استاد کے پڑھے ہوئے آواز کو دہرائیں، پھر لفظ پڑھیں۔

سب سے پہلے طلبہ کو ہوا میں حرف لکھنے کی مشق کروائیے۔ حرف لکھنے کی مشق کے لیے اپنا دایاں ہاتھ سیدھا آگے کر کے کھڑے ہوں۔ یاد رکھیں کہ آپ کا چہرہ بورڈ کی طرف ہو تا کہ بچے ہوا میں لکھنے کی مشق کر سکیں۔

اب ہاتھ میں پینسل یا قلم صحیح طرح پکڑنے کی طرح کریں، دایاں بازو سیدھا اوپر کریں پھر نیچے لا کر دائیں طرف لے جائیں۔ جیسے سنڌي قاعدو ا-ب جو کتاب کے صفحہ نمبر چار (۴) پر دیا گیا ہے۔

پھر سب حروف اور الفاظ اپنی کتاب میں لکھیں۔ طلبہ کی کاپی چیک کیجیے اور صحیح لکھنے اور نقطوں پر خاص دھیان دیجیے۔ طلبہ کی خوشخطی پر بہت زیادہ توجہ دیجیے اور

ان میں درست حرف لکھنے کی صلاحیت پیدا کرنے کی پوری کوشش کیجیے۔

پڑھو اور لکھو: استاد کے لیے ہدایت: (س – ی) لکھوانا (صفحہ نمبر ۵)

یاد رکھیں کہ اوپر دی گئی مشق کی طرح س سے ی تک بھی اسی طرح ہوا میں مشق کروانے کے بعد لکھوانا شروع کریں۔ طلبہ کی خوشخطی پر بہت زیادہ توجہ دیجیے اور ان میں درست حرف لکھنے کی صلاحیت پیدا کرنے کی پوری کوشش کیجیے۔

راستہ ڈھونڈو: (صفحہ نمبر ۶)

حروف کو ترتیب وار ملائیے اور طالبِ علم کو اسکول بھیجیے۔ اس سرگرمی میں طلبہ سندھی کے حروف کو ترتیب وار ملائیں گے اور راستہ ڈھونڈیں گے۔

سنڌي اُردُوا–ب (صفحہ نمبر ۷)

کتاب کے صفحہ نمبر (سات) ۷ پر سندھی اور ان کے سامنے اُردُو کا خانہ دیا گیا ہے۔ یہ حروف شاگردوں کو بلند آواز میں پڑھوائیں اور اُردُو والے حروف بھی پڑھوائیں۔

حروف لکھو: (صفحہ نمبر ۸)

اس مشق میں طلبہ سے پوچھیے کہ سندھی زبان میں کُل ۵۲ (باون) حروف ہیں۔ ان میں کئی بغیر نقطوں کے ہیں، کچھ کے اوپر ایک، کسی پر دو، کسی پر تین اور چار نقطے ہیں۔ ایک حرف کے بیچ میں "ط" کی نشانی ہے۔ کون بتائے گا کہ وہ کون سا حرف ہے؟ (ٽ)۔ جواب ملنے پر شاباش دیں اور پھر بورڈ کی مدد سے پڑھانا شروع کریں۔

بغیر نقطوں والے: ا، ح، د، ر، س، ص، ط، ع، ڪ، ک، گ، گھ، ل، م، و، ھ، ء (۱۷)

ایک نقطے والے: ب، ج، جھ، خ، ڊ، ذ، ز، ض، ظ، غ، ف، ن (۱۲)

دو نقطے والے: ٻ، ت، ٿ، ڄ، ڃ، ڌ، ڍ، ق، ڳ، ڱ، ي (۱۱)

تین نقطے والے: ٽ، ث، پ، چ، ڏ، ش (۶)

چار نقطے والے: ڀ، ٺ، ڇ، ڙ، ڦ (۵)

"ط" کی نشانی والا: ٽ (۱)

حرف کی ابتدائی شکلیں

سیکھنے کے مقاصد: (صفحہ نمبر ۹ تا ۱۲)

- حروف کی ابتدائی (پہلی)، درمیانی اور آخری) شکلیں پہچان سکیں۔
- سادہ الفاظ میں یہ شکلیں پڑھ اور پہچان سکیں۔
- نوٹ بک پر حروف کی صحیح شکلیں لکھ سکیں۔

طریقہ تدریس:

- طلبہ کو سلام کر کے جانوروں اور چیزوں کی تصویریں دکھائیں: مثال بدڪ (بطخ)، جهاز، ڇتي (چھتری)۔

- پوچھیں: ''یہ کیا چیز ہے؟'' ← بچے جواب دیں، اس کے بعد بورڈ پر حرف کی شکلیں لکھ کر متعلقہ حرف پر گول دائرہ بنائیں۔
- بورڈ پر لکھیں: **بطخ، جہاز، چِڑیا۔**
- پہلا حرف نیچے لکیر کے ساتھ نمایاں کریں۔
- بتائیں کہ جب حرف لفظ کے شروع میں آتا ہے تو یہ شکل بنتی ہے۔
- اس کے بعد کتاب کے صفحہ نمبر ۱ پر حرف پڑھائیں۔ ایک بار بورڈ پر طلبہ سے بھی مشق کرائیں، تمام طلبہ سے حرف کی شکلیں لکھوائیں۔ پھر سب طلبہ کو کاپی پر لکھنے کی ہدایت کریں۔

حرف جوڑنے کی مشق

- شاگردوں کو کتاب کے صفحہ نمبر ۱۰ پر ا، و، ی کے حرف جوڑنے کی مشق سمجھا کر کرائیں۔
- تیسرے حرف جوڑنے کی الگ الگ مشق بورڈ پر کرائیں۔سوال پوچھنے کے بعد طلبہ کو تمام حروف اپنی کتاب میں مکمل کرنے کی ہدایت کریں۔

حرف کی درمیانی شکلیں

- کتاب کے صفحہ نمبر ۱۱ سے کوئی تین مثالیں بورڈ پر لکھیں اور درمیانی حرف پر گول دائرہ بنائیں۔
- طلبہ کو بتائیں کہ جب حرف درمیان میں آتا ہے تو اس کی شکل یوں ہوتی ہے اور دونوں طرف سے جُڑ جاتا ہے۔
- حرف کی ابتدائی شکل سے موازنہ کر کے فرق واضح کریں۔

سرگرمی:

- طلبہ جوڑوں میں پڑھیں اور درمیانی حرف پر دائرہ لگائیں۔
- لکھنے کی مشق: طلبہ تین ایسے الفاظ کاپی پر لکھیں جن میں حرف درمیان میں آئے۔

حرف کی آخری شکلیں

- کتاب کے صفحہ نمبر ۱۲ پر حرف کی آخری شکلیں بورڈ پر لکھ کر حرف پر دائرہ لگائیں۔
- بتائیں کہ جب حرف لفظ کے آخر میں آتا ہے تو اس کی شکل یوں بنتی ہے۔
- پہلی اور درمیانی شکلوں کے ساتھ موازنہ کر کے بھی دکھائیں۔

سرگرمی:

- طلبہ کاپی میں تین کالم بنائیں: (ابتدائی، درمیانی، آخری) اور اسی حرف کی تینوں شکلیں لکھیں۔
- آخر میں ہر لفظ بلند آواز سے بولیے، طلبہ جواب دیں کہ حرف شروع، درمیان یا آخر میں ہے۔

حرف کی شکلوں کا اعادہ اور جائزہ

- زبانی سوال: استاد لفظ دکھائے، طلبہ بتائیں کہ حرف کس جگہ ہے۔
- سوال: ''ب حرف کی کون کون سی شکلیں ہوتی ہیں؟''

گھر کا کام:

- چار چار ایسے الفاظ لکھ کر آئیں جن میں شروع، درمیان اور آخر کے حرف ہوں۔

پڑھیے اور لکھیے: زبر، زیر، پیش

سیکھنے کے مقاصد:

- حروف کو زیر، زبر اور پیش کے ساتھ پڑھ سکیں اور تلفّظ کر سکیں۔
- (صفحہ نمبر ۱۳ اور ۱۴)

طریقہ تدریس:

- کتاب کے صفحہ نمبر ۱۳ پر حروف کو زیر، زبر اور پیش کے ساتھ پڑھانے اور لکھوانے کی وضاحت کریں۔
- اسی طرح صفحہ نمبر ۱۴ پر وَ کی مشق سمجھا کر صفحہ نمبر ۱۵ پر یَ والے لفظ پڑھائیں اور لکھوائیں۔
- دونوں حروف (وَ ء یَ) کی آواز پر طلبہ کی توجہ دلائیں۔

ا۔ ب کی آوازیں

سیکھنے کے مقاصد:

- سندھی الف-ب کے تمام حروف کی دس دس آوازوں کو جان سکیں۔
- الفاظ کو تصویروں کے ساتھ ملا سکیں۔
- جُملوں میں سادہ الفاظ پڑھ سکیں۔
- سوال اور جواب والے جُملے پڑھ سکیں اور سوالوں کے جواب دے سکیں۔

طریقہ تدریس: (صفحہ نمبر ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰)

- بلند آواز میں صفحہ نمبر ۱۶ اور ۱۷ پر حروف کے تلفّظ پڑھایئے، طلبہ دُہرائیں۔ تمام حروف کی آوازوں کی طلبہ سے بھی ادائی کرائیں۔
- کتاب کے صفحہ نمبر ۱۸ پر تصویروں کو صحیح الفاظ کے ساتھ تیر کے ذریعے ملانے کی ہدایت کریں۔ ایک مثال بورڈ پر کر کے دکھائیں، پھر طلبہ کو خود کرنے دیں۔
- صفحہ نمبر ۱۹ پر سادہ لفظوں کو جُملے کے ساتھ ملا کر پڑھائیں۔ ایک دو مثالیں خود پڑھائیں، پھر طلبہ سے پوچھیں کہ کیسے پڑھا جائے گا۔ اس طرح باقی جُملے بھی لفظ کے ساتھ جوڑ کر پڑھائیں۔
- صفحہ نمبر ۲۰ پر سوال اور جواب پڑھائیں۔ ایک دو مثالیں پڑھائیں، پھر سوال والا حصہ آپ پڑھیں اور جواب والا حصّہ طلبہ سے پُوچھیں۔ اگر طلبہ صحیح جواب نہ دیں تو انہیں درست جواب سمجھائیں۔

پہلی جماعت (حصّہ دوم)

سبق نمبر ا

حمد

سیکھنے کے مقاصد:

- نظم کو سُر اور لَے کے ساتھ سُن کر لطف اندوز ہوسکیں۔
- بے ترتیب حروف کو درست ترتیب میں لکھ سکیں۔
- دو سے پانچ حروف والے الفاظ کو درست تلفّظ کے ساتھ پڑھ سکیں۔
- الفاظ کا درست املا (صورتِ خط) لکھ سکیں۔
- تصویریں دیکھ کر ان میں موجود اشیاء کے نام لکھ سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ا، صفحہ نمبر ۲۲، ۲۳ اور ۲۴

طریقۂ تدریس:

- طلبہ کو صفحہ نمبر ۲۲ پر دیا گیا سبق ''حمد'' کھولنے کی ہدایت دیجیے اور بتایئے کہ آج وہ کتاب کے دوسرے حصے کا پہلا سبق پڑھیں گے۔ (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- جب تمام طلبہ سبق کھول لیں تو ذہنی آمادگی کے سوالات کیجیے۔ حمد کو واضح تلفّظ کے ساتھ بلند آواز میں سُر اور لَے کے ساتھ نظم کی طرح پڑھنا شروع کیجیے۔
- یہ خیال رکھیے کہ طلبہ بھی دھیان سے سُن رہے ہیں اور اسی سُر اور لَے میں پڑھ رہے ہیں۔ اگر کوئی طالبِ علم غلط تلفّظ کرے یا ہچکچائے تو وہ لفظ تختہ تحریر پر لکھ کر درست تلفّظ بتایئے۔ حمد پڑھنے کے بعد زبانی سوالات کیجیے:
- ہمارا مالک کون ہے؟
- دنیا کو کون چلا رہا ہے؟
- تمام جانداروں کو پیدا کرنے والا کون ہے؟

مشق:

(الف) شعر مکمل کریں:

تو ہی مالک ہے سب کا، رزق تُو ہی دیتا ہے۔

رات کو دن میں بدلنے والا، تیری رحمت بے انتہا ہے۔

(ب) سوالوں کے جوابات:

ا۔ ہمارا مالک اللہ تعالیٰ ہے۔

۲۔ ساری دنیا کو اللہ تعالیٰ چلا رہا ہے۔

۳۔ سب کو رزق اللہ تعالیٰ دیتا ہے۔

۴۔ بارش بھی اللہ تعالیٰ برساتا ہے۔

(ج) الفاظ پڑھائے جائیں اور طلبہ سے دوبارہ لکھوائے جائیں۔

(د) حروف مِلا کر الفاظ بنائیں:

چنڊ (چاند)، مٺڙا (میٹھے)، سانگ (انتظام)، بادل (بادل)، ٿڌڙا (ٹھنڈے)

(ھ) حروف ترتیب سے لکھوائیں:

ا، ب، ٻ، ڀ، ت، ٿ، ٽ، ٺ، ث، پ، ج، ڄ، جھ، ڃ، چ، ڇ، ح، خ، د، ڌ، ڏ، ڊ، ڍ، ذ

سرگرمی:

کتاب میں دی گئی ہدایات کے مطابق پڑھائی کی سرگرمی کروائی جائے۔

تصویروں کے نام: چڑیا، بکری، بادل، چھتری، مینڈک، تھیلا۔

سبق نمبر ۲

نعت

سیکھنے کے مقاصد:

- عام استعمال ہونے والے الفاظ سُن کر ان کے معنی سمجھ سکیں۔
- سادہ جُملوں میں گفتگو کر سکیں۔
- دو سے پانچ حروف والے الفاظ درست تلفّظ سے پڑھ سکیں۔
- تین حروف والے الفاظ جوڑ کر پڑھ سکیں۔
- ہم آواز حروف کے فرق کو پہچان سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ا، صفحہ نمبر ۲۵، ۲۶ اور ۲۷

طریقۂ تدریس:

- طلبہ کو صفحہ نمبر ۲۵ پر دیا گیا سبق "نعت" کھولنے کی ہدایت دیجیے اور بتائیے کہ آج وہ کتاب کے دوسرے حصے کا دوسرا سبق پڑھیں گے۔ (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں)
- جب سب طلبہ سبق کھول لیں تو ذہنی آمادگی کے سوالات کیجیے۔
- نعت کو صاف تلفّظ کے ساتھ سُر اور لَے میں پڑھ کر سنائیے۔
- یہ دھیان رہے کہ طلبہ غور سے سُن رہے ہوں اور درست تلفّظ کے ساتھ دہرا رہے ہوں۔ اگر طالبِ علم کوئی لفظ غلط بولے تو تختۂ تحریر پر لکھ کر درست تلفّظ سکھائیے۔
- بچوں کو سمجھائیے کہ نعت حضرت محمّد رَسُوْلُ اللہِ خَاتَمُ النَّبِیّٖنَ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَعَلٰی اٰلِہٖ وَاَصْحَابِہٖ وَسَلَّمَ کی تعریف میں کہی جانے والی شاعری ہے، جبکہ حمد اللہ تعالیٰ کی تعریف میں کہی جاتی ہے۔
- نعت مکمل کرنے کے بعد بچوں سے پوچھیے کہ ان کی پسندیدہ نعت کون سی ہے۔
- وضاحت کیجیے کہ یہ نعت یاسر قاضی کی لکھی ہوئی ہے، شاعر کہتا ہے کہ حضرت محمّد رَسُوْلُ اللہِ خَاتَمُ النَّبِیّٖنَ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَعَلٰی اٰلِہٖ وَاَصْحَابِہٖ وَسَلَّمَ سب سے زیادہ عظمت اور مرتبے والے ہیں۔ تمام انسانوں میں سب سے بلند شان والے ہیں۔ نبیوں کے تاروں میں وہ چاند کی مانند روشن ہیں۔ نبی اتنی شان والے ہیں کہ جو ان کی باتوں پر عمل کرے گا وہ بخش دیا جائے گا۔ ان کا نام بہت پیارا ہے، اس لیے جب بھی حضرت محمّد رَسُوْلُ اللہِ خَاتَمُ النَّبِیّٖنَ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَعَلٰی اٰلِہٖ وَاَصْحَابِہٖ وَسَلَّمَ کا نام لیا جائے تو درود پڑھنا چاہیے۔
- نعت کے بعد چند مصرعوں کے معنی بھی بچوں سے پوچھیے۔ بچوں کو بتایا جائے کہ وہ الفاظ جن کا تلفّظ ملتا جُلتا ہو مگر املا اور معنی مختلف ہوں، انہیں ہم قافیہ الفاظ کہتے ہیں۔ مثال: رات – بات

مشق:

(الف) شعر مناسب الفاظ سے مکمل کریں:

۱۔ شان

۲۔ (چاند)

۳۔ نامیارو (نامور)

(ب) سوالوں کے جوابات:

۱۔ عظمت اور شان والے ہمارے پیارے نبی حضرت محمدؐ رَسُوْلُ اللهِ خَاتَمُ النَّبِيِّنَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلٰی اٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ وَسَلَّمَ ہیں۔

۲۔ انسانوں میں سب سے بلند مرتبے والے نبی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلٰی اٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ وَسَلَّمَ ہیں۔

۳۔ اللہ کے نزدیک سب برابر ہیں۔

(ج) الفاظ پڑھائے جائیں اور طلبہ سے دوبارہ لکھوائے جائیں۔

(د) حروف ملا کر الفاظ بنائیں:

سھٹو (خوبصورت)، انسان، پیارو (پیارا)، عظمت (عظمت)

(ھ) نعت کے ہم قافیہ الفاظ: شان – مان، وارو – پیارو، **پلارو** – نامیارو، **چوتکارو** – خسارو

سرگرمی کے سوالوں کے جوابات:

۱۔ تصویر میں کمرۂ جماعت نظر آ رہا ہے، استانی صاحبہ بچوں کو پڑھا رہی ہیں۔

۲۔ کلاس میں استانی صاحبہ کھڑی ہیں۔

۳۔ طلبہ پڑھ رہے ہیں۔

سبق نمبر ۳

اللہ تعالیٰ

سیکھنے کے مقاصد:

- حروف، الفاظ، جملوں اور گنتی سے متعلق سوالات سُن کر سمجھ سکیں۔
- تین حرفوں والے الفاظ جوڑ، توڑ کر پڑھ اور لکھ سکیں۔
- حروف کی ابتدائی، درمیانی اور آخری شکل لکھ سکیں۔
- تصویریں دیکھ کر ان میں موجود اشیاء کے نام لکھ سکیں۔
- بڑوں سے گفتگو میں ادب اور احترام کا خیال رکھ سکیں۔
- انگلی رکھ کر دائیں سے بائیں پڑھ سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ا، صفحہ نمبر ۲۸، ۲۹ اور ۳۰

طریقۂ تدریس:

- طلبہ کو صفحہ نمبر ۲۸ پر دیا گیا سبق ''اللہ تعالیٰ'' کھولنے کی ہدایت دیجیے اور بتائیے کہ آج وہ کتاب کے دوسرے حصے کا تیسرا سبق پڑھیں گے۔ (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- جب سب طلبہ سبق کھول لیں تو ذہنی آمادگی کے سوالات کیجیے۔ بلند آواز میں سبق پڑھ کر سُنائیے۔
- یہ دھیان رہے کہ طلبہ غور سے سُن رہے ہوں اور درست تلفّظ کے ساتھ پڑھ رہے ہوں۔ اگر کوئی طالبِ علم غلطی کرے تو تختہ تحریر پر لکھ کر درست تلفّظ سمجھائیے۔
- طلبہ کو بتائیے کہ ہمارا خالق اللہ تعالیٰ ہے۔
- اس کا کوئی شریک نہیں، وہ سب سے طاقتور ہے۔ دنیا میں جو کچھ بھی ہے، سب اسی کی تخلیق ہے۔ تمام جانداروں کو رزق وہی دیتا ہے۔
- ہم سب اس کی عبادت کرتے ہیں کیونکہ وہ مہربان اور رحم کرنے والا ہے۔ وہ اچھے کاموں سے خوش ہوتا ہے، اس لیے ہمیں دوسروں کے ساتھ اچھا سلوک کرنا چاہیے۔ چھوٹوں سے پیار اور بڑوں کا ادب ضروری ہے۔

مشق:

(الف) مناسب الفاظ سے جُملے مکمل کریں:

۱۔ خالق

۲۔ تارا

۳۔ اللہ تعالیٰ

۴۔رحم

(ب) سوالوں کے جوابات:

۱۔ ہمارا خالق اللہ تعالیٰ ہے۔

۲۔ سورج، چاند اور تارے اللہ تعالیٰ نے بنائے۔

۳۔ اللہ تعالیٰ نے درخت، پہاڑ اور پودے پیدا کیے۔

(ج) الفاظ پڑھائے جائیں اور طلبہ سے دوبارہ لکھوائے جائیں۔

(د) طلبہ سے کہیں کہ وہ حروف توڑ کر ان کی ابتدائی، درمیانی اور آخری شکلیں لکھیں۔

(ھ) حروف ملا کر الفاظ بنائیں: **ڈیل**، جسم، **ڈاک**، نانگ

سرگرمی میں موجود تصویروں کے نام:

۱۔ سورج

۲۔ چاند اور ستارے

۳۔دریا

۴۔درخت

سبق نمبر ۴

ہمارا گھر

سیکھنے کے مقاصد:

- عام استعمال ہونے والے الفاظ سُن کر ان کے معنی سمجھ سکیں اور بیان کرسکیں۔
- سادہ جُملوں پر مبنی گفتگو سُن، سمجھ اور خود بھی کرسکیں۔
- دو سے پانچ حروف والے الفاظ درست تلفّظ کے ساتھ پڑھ سکیں۔
- اپنے گھر کے بارے میں تین سے پانچ مربوط سادہ جُملے لکھ سکیں۔
- سلام کرنا، "شکریہ" کہنا اور ایک دوسرے کی مدد کرنا—ان آداب پر عمل کرسکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ا، صفحہ نمبر ۳۱-۳۲-۳۳

طریقۂ تدریس:

- طلبہ کو صفحہ ۳۱ پر دیا گیا سبق "ہمارا گھر" کھولنے کو کہیے اور بتائیے کہ آج کتاب کے دوسرے حصے کا چوتھا سبق پڑھیں گے۔ (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی صفحہ ۷۹ پر ہیں۔)
- سبق کے کھولنے پر ذہنی آمادگی کے سوالات کیے جائیں۔
- بلند آواز میں سبق پڑھیے؛ طلبہ ساتھ ساتھ صحیح تلفّظ سے دہرائیں۔ غلط تلفّظ پر وہ لفظ تختہ تحریر پر لکھ کر درست ادائی سکھایئے۔
- ایک بار طلبہ سے بھی سبق پڑھوایا جائے۔
- بچوں کو سمجھایا جائے کہ گھر سب کو پیارا ہوتا ہے: ہم گھر میں آرام کرتے ہیں، والدین، بہن بھائی، دادا دادی وغیرہ خوشی کا سبب ہوتے ہیں؛ گھر میں ہم محفوظ اور خوش ہوتے ہیں، اچھا کھانا ملتا ہے—لہٰذا ہمیں گھر والوں سے محبت اور ادب کے ساتھ رہنا چاہیے۔
- آمد و رفت میں سلام کرنے کی عادت بتائی جائے۔
- پیراگراف سے ایک دو الفاظ کے معنی طلبہ سے پوچھیے۔
- سوال: "اگر گھر نہ ہوتا تو کیا ہوتا؟" اور "گھر کی کون سی بات پسند/ناپسند ہے؟" پر گفتگو۔

مشق:

(الف) مناسب لفظ سے جُملہ مکمل کریں:

ا۔ گھر

۲۔ کام

۳۔ سوتے/(سوتے ہیں)

(ب) سوالوں کے جواب:

۱۔ گھر میں امی، ابو اور بہن بھائی رہتے ہیں۔

۲۔ ہم کُوڑا کچرا دان میں ڈالتے ہیں۔

۳۔ ناشتے کی تیاری امی اور ابو مل کر کرتے ہیں۔

(ج) گھر والوں کا تعارف (مثال):

میرے گھر میں پانچ افراد ہیں: دو بہنیں، ایک بھائی، امی اور ابو— ہم کُل پانچ ہیں۔

سرگرمی:

دی گئی تصویر میں رنگ بھرنے کی مشق۔

سبق نمبر ۵

پیارا ملک پاکستان

سیکھنے کے مقاصد:

- سندھی میں کیے گئے سوال سُن کر ان کے جواب دے سکیں۔
- دو سے پانچ حروف والے الفاظ درست تلفّظ سے پڑھ سکیں۔
- دو یا زیادہ حروفی الفاظ کو جُملوں میں استعمال کرسکیں۔
- کسی عام موضوع پر تین سے پانچ جُملے لکھ سکیں۔
- "ہے" (حال) اور "تھا/تھی/تھے" (ماضی) میں فرق جان سکیں۔
- الفاظ میں مذکر ومؤنث کی پہچان کرسکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ا، صفحہ نمبر ۳۴-۳۵-۳۶-۳۷

طریقۂ تدریس:

- صفحہ ۳۴ پر "پیارو ملک پاکستان" کھلوائیں؛ (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- سبق کے کھولنے پر ذہنی آمادگی کے سوالات کیے جائیں۔
- بلند آواز میں سبق پڑھیے؛ طلبہ ساتھ ساتھ صحیح تلفّظ سے دہرائیں۔ غلط تلفظ پر وہ لفظ تختۂ تحریر پر لکھ کر درست ادائی سکھائیے۔
- بچوں کو بتایا جائے: ہمارا ملک پاکستان ہے، پورا نام "اسلامی جمہوریہ پاکستان"؛ بانی قائداعظم محمد علی جناح رحمۃ اللہ علیہ؛ چار صوبے؛ بڑے شہر: کراچی، لاہور، ملتان، پشاور، کوئٹہ؛ اسلام آباد دارالحکومت جہاں صدر، وزیرِاعظم وغیرہ ہوتے ہیں۔
- وطن سے محبت کی ترغیب؛ "پاکستان کی کون سی چیزیں پسند ہیں؟" پر گفتگو۔
- "تھا/تھی/تھے" = ماضی (مثال: وہ استاد تھا) اور "ہے/ہیں" = حال (وہ استاد ہے) سمجھائیں۔
- مذکر/مؤنث: مثلاً مذکر — بکرا، بیل؛ مؤنث — بکری، گائے وغیرہ۔

مشق:

(الف) مناسب لفظ سے جُملہ مکمل کریں:

۱۔ پیارا

۲۔ ۱۴ اگست

۳۔ چار

(ب) سوالوں کے جواب:

OXFORD UNIVERSITY PRESS

۱۔ ہمارے ملک کا پورا نام اسلامی جمہوریہ پاکستان ہے۔

۲۔ یہ ملک ۱۴ اگست ۱۹۴۷ء کو آزاد ہوا۔

۳۔ پاکستان کے بانی قائداعظم محمد علی جناح رحمۃ اللہ علیہ ہیں۔

(ج) مذکر/مؤنث (جوڑ بنائیں):

بکرا–بکری، نانا–نانی، بِلّا–بلی، کتا–کتیا، دادا–دادی۔

(د) الفاظ کو جُملوں میں استعمال کریں:

۱۔ پاکستان میں چار صوبے ہیں۔

۲۔ ہمارا ملک پاکستان ہے۔

۳۔ دریائے سندھ پاکستان میں بہتا ہے۔

۴۔ رات کو جلد سونا چاہیے۔

۵۔ گھر صاف رکھنا چاہیے۔

(ھ) پاکستان پر پانچ جُملے (نمونہ): پاکستان کا پورا نام اسلامی جمہوریہ پاکستان ہے۔ پاکستان میں چار صوبے ہیں۔ دریائے سندھ پاکستان میں ہے۔ اسلام آباد دارالحکومت ہے۔ پاکستان میں مختلف زبانوں کے لوگ رہتے ہیں۔

سرگرمی:

دی گئی تصویر پر رنگ بھرنے کی مشق۔

سبق نمبر ۶

میرا اسکول

سیکھنے کے مقاصد:

- ۱. سادہ مثبت (ہاکاری) اور منفی (ناکاری) جُملے سُن اور سمجھ سکیں۔
- ۲. سادہ مثبت و منفی جُملے بول سکیں۔
- ۳. ایک منٹ میں ۱۵–۳۰ الفاظ درست تلفّظ سے پڑھ سکیں۔
- ۴. استاد کی مدد سے دو یا تین جُملوں میں اپنا تعارف کرا سکیں۔
- ۵. بورڈ، تختیاں اور سائن بورڈ پڑھ سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ۱، صفحہ نمبر ۳۸–۳۹–۴۰–۴۱

طریقۂ تدریس:

- صفحہ ۳۸ پر "**منهنجو اسڪول**" کھلوائیں؛ (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- سبق کے کھولنے پر ذہنی آمادگی کے سوالات کیے جائیں۔
- بلند آواز میں سبق پڑھیے؛ طلبہ ساتھ ساتھ صحیح تلفّظ سے دہرائیں۔ غلط تلفّظ پر وہ لفظ تختۂ تحریر پر لکھ کر درست ادائی سکھایئے۔ طلبہ سے بھی پڑھوائیں—کوشش ہو کہ ایک منٹ میں ۱۵ سے زیادہ الفاظ واضح آواز میں پڑھیں۔
- سبق ایک بچے "بلال" کے بارے میں ہے: وہ پہلی جماعت میں ہے، روز پیدل اسکول جاتا ہے، اسمبلی ہوتی ہے، استاد اچھی باتیں سکھاتے ہیں، دوست ہیں، پڑھائی کے بعد کھیل بھی ہوتے ہیں۔
- سوال: "کیا آپ کے اسکول میں دوست ہیں؟ اسکول کیوں آنا چاہیے؟" (تعلیم، دوستی، کھیل)
- تعارف سکھائیں: نام، جماعت، کہاں سے آتے ہیں وغیرہ۔
- اثبات/نفی سکھائیں: "میں اسکول جاتا ہوں" (اثبات)، "میں اسکول نہیں جاتا" (نفی) وغیرہ، تختۂ تحریر پر مزید مثالیں دیں۔

مشق:

(الف) مناسب لفظ سے جُملہ مکمل کریں:

۱۔ پیارا

۲۔ اسمبلی

۳۔ قومی ترانہ

(ب) سوالوں کے جواب:

۱۔ اسکول میں روزانہ اسمبلی ہوتی ہے۔

۲۔ استاد اور شاگرد اچھی باتیں بتاتے ہیں۔

۳۔ کلاس میں استاد محبت سے اچھے طریقے سے پڑھاتے ہیں۔

(ج) الفاظ پڑھوائیں اور لکھوائیں۔

(د) اثبات سے نفی میں جُملے (مثالیں):

۱۔ کتاب نہ پڑھو۔

۲۔ اسکول نہ جاؤ۔

۳۔ وہ نہیں آئے گا۔

(ھ) نئے الفاظ بنائیں:

منهنجي هڪڙي ٿُلهي ڪتي

سرگرمی (صفحہ ۴۱):

ہدایات غور سے پڑھ کر طلبہ سے عملی سرگرمی کروائیں۔

سبق نمبر ۷

میرا وطن پیارا

سیکھنے کے مقاصد:

- دی گئی ہدایات کو سمجھ کر ان پر عمل کر سکیں۔
- دی گئی ہدایات کو دوسروں تک پہنچا سکیں۔
- سبق کے متن سے پانچ میں سے تین سوالوں کے درست جوابات دے سکیں۔
- ایک سے دس تک گنتی کے اعداد سندھی زبان میں لکھ سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ا، صفحہ نمبر ۴۲، ۴۳ اور ۴۴

طریقۂ تدریس:

- طلبہ کو صفحہ ۴۲ پر دیا گیا سبق "منھنجو پیارو وطن" (میرا پیارا وطن) کھولنے کی ہدایت دیجیے اور بتائیے کہ آج کتاب کے دوسرے حصے کا ساتواں سبق پڑھا جائے گا۔ (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- تمام طلبہ سے سبق کھلوانے کے بعد ذہنی آمادگی کے سوالات کیے جائیں۔
- نظم کو بلند آواز میں سُر اور لَے کے ساتھ پڑھ کر سنائیے۔ طلبہ کو بھی درست تلفّظ کے ساتھ دہرانے کی ترغیب دیجیے۔ اگر کوئی لفظ غلط پڑھا جائے تو تختہ تحریر پر لکھ کر درستی کروائیے۔
- وضاحت کیجیے کہ یہ نظم ہمارے پیارے وطن پاکستان کے بارے میں ہے۔ شاعر کہتا ہے کہ ہمارا وطن بہت پیارا ہے، یہ ملک خوش نصیب ہے کیونکہ یہاں خوبصورت مناظر، دریا، ندی نالے اور چار موسم ہیں۔ ہر موسم کی اپنی اہمیت ہے۔ ہمارے وطن کے لوگ چھوٹے ہوں یا بڑے، سب خوش مزاج ہیں۔ ان میں اتحاد اور محبت ہے، یہی ہمارا سہارا ہے، اس لیے ہمارا وطن خوش نصیب ہے۔
- بچوں سے سوال کریں: ہمارا وطن کن باتوں کی وجہ سے خوبصورت اور پیارا ہے؟
- بچوں کو ایک سے دس تک سندھی میں گنتی لکھنا سکھائیں۔

مشق:

(الف) مناسب الفاظ سے جُملے مکمل کریں:

ا۔ کتنا خوب صورت لگتا ہے، ہر منظر نرالا۔

۲۔ یہاں چار موسم ہیں، سب الگ الگ ہیں۔

۳۔ سب میں اتحاد ہے، یہی ملک کا سہارا ہے۔

(ب) سوالوں کے جوابات:

۱۔ یہاں کے کھیت سرسبز یعنی ہرے بھرے ہیں۔

۲۔ یہاں چار الگ الگ موسم ہیں۔

۳۔ وطن کے لوگ خوش مزاج ہیں۔

(ج) الفاظ پڑھوائیں اور لکھوائیں۔

(د) ہم آواز الفاظ (قافیہ لفظ):

پیارا—نایاب، دیس—ویس، دھار—بچّہ، بھاگ—جاگ، گرمی—نرمی

(ھ) ایک سے دس تک گنتی لکھوائیں اور غلطیوں کی اصلاح کریں۔

(و) اشیاء اور کرداروں کے نام: سرسبز، کھیت، دریا، ندی، خوبصورت، نظارہ، لوگ، وطن، میٹھے۔

سرگرمی:

صفحہ ۴۴ پر دی گئی سرگرمی میں خانے والے حروف کو ملا کر بچوں سے پنسل سے لکیر کھنچوائیں۔

سبق نمبر ۸

بڑوں کا ادب

سیکھنے کے مقاصد:

- روزمرہ کی چیزوں کو دیکھ کر چند جُملوں میں ان کا تعارف کرا سکیں۔
- ایک منٹ میں ۱۵ سے ۳۰ الفاظ درست تلفّظ سے پڑھ سکیں۔
- پانچ سے سات الفاظ والے جُملے روانی سے پڑھ سکیں۔
- سادہ الفاظ کو توڑ کر پڑھ سکیں۔
- الفاظ کے ابتدائی، درمیانی اور آخری حروف بدل کر نئے الفاظ بنا سکیں۔
- "جو"، "جا"، "جی" کا درست استعمال جان سکیں۔
- دو یا دو سے زیادہ حروف والے الفاظ کو سُن کر جوڑنا اور توڑنا سیکھ سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ا، صفحہ نمبر ۴۵، ۴۶، ۴۷

طریقۂ تدریس:

- صفحہ ۴۵ پر دیا گیا سبق "وڏن جو ادب" (بڑوں کا ادب) کھلوایئے اور بتایئے کہ آج کتاب کے دوسرے حصے کا آٹھواں سبق پڑھا جائے گا۔
- (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- ذہنی آمادگی کے سوالات کیے جائیں۔
- سبق بلند آواز میں پڑھا جائے۔ طلبہ کو بھی ساتھ پڑھنے کی ترغیب دیجیے۔ غلط تلفّظ پر تختہ تحریر پر درستی کروایئے۔
- وضاحت کیجیے کہ سبق بڑوں کے احترام کے بارے میں ہے۔ اپنے سے بڑے افراد کی عزت کرنا اچھے بچے اور نیک انسان کی پہچان ہے۔ والدین، بھائی، دادا، دادی، چچا، چچی، رشتہ دار، پڑوسی اور اساتذہ سب بڑوں میں شامل ہیں۔ بڑوں کی بات مانی جائے، ان کے سامنے ادب سے کھڑا ہوا جائے، اس سے اللہ خوش ہوتا ہے اور بڑوں کی محبت بھی ملتی ہے۔ جو ادب کرتا ہے اسے ہر جگہ عزت ملتی ہے۔
- چھوٹوں کے ساتھ بھی محبت اور نرمی سے پیش آنا چاہیے۔
- سبق کا پہلا حصہ ایک طالب علم سے اور دوسرا حصہ دوسرے سے پڑھوایا جائے۔
- سوالات: آپ اسکول کیسے آتے ہیں؟ کتابیں کہاں رکھتے ہیں؟ گھر میں موبائل ہے تو اس سے کیا کرتے ہیں؟
- "جو، جی، جا" کا فرق تختہ تحریر پر مثالوں سے سمجھائیں: علي جو ڪتاب آهي (علی کی کتاب ہے)۔ پين پارس جي آهي (قلم پارس کی ہے)۔ ڪتاب لائبريري جا آهن (کتابیں لائبریری کی ہیں)۔

مشق:

(الف) مناسب الفاظ سے جُملے مکمل کریں:

۱۔ خصلت (گُڑ)

۲۔ چھوٹوں (ننڍن)

۳۔ ادب

(ب) سوالوں کے جوابات:

۱۔ بڑوں کا ادب ان کا احترام کرنا اور بات توجہ سے سُننا ہے۔

۲۔ ان کی عزت کرنا اور ان کی بات ماننا ادب ہے۔

۳۔ جب وہ بولیں تو دھیان سے اور ادب کے ساتھ سُننا چاہیے۔

(ج) الفاظ پڑھیں اور حروف میں توڑیں۔

(د) نئے الفاظ بنائیں:

لاھيون، ڪاھيون، ھاريون، ٻارِيون

(ھ) ایک سے دس تک گنتی لکھوائیں، غلطی ہو تو درست کریں۔

سرگرمی:

صفحہ ۴۷ پر دیا گیا پیراگراف مختلف طلبہ سے روانی کے ساتھ پڑھوائیں۔

سبق نمبر ۹

گُڑیوں کا کھیل

سیکھنے کے مقاصد:

- لطیفے سُن کر سمجھ سکیں اور سُنانا سیکھ سکیں۔
- کہانی میں کرداروں کو سُن کر پہچان سکیں۔
- کہانی سے متعلق مختصر سوالوں کے جواب دے سکیں۔
- چار سے پانچ جملوں پر مشتمل کہانی پڑھ اور سمجھ سکیں۔
- کہانی پڑھ کر اشیاء اور کرداروں کے نام لکھ سکیں۔
- کہانی پڑھ یا سُن کر سادہ سوالوں کے جواب لکھ سکیں۔
- عددی ترتیب (ایک، دو، تین – پہلا، دوسرا، تیسرا) کا فرق سمجھ سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ا، صفحہ نمبر ۴۸، ۴۹، ۵۰

طریقۂ تدریس:

- صفحہ ۴۸ پر سبق "گڏين راند" (گُڑیوں کا کھیل) کھلوائیں اور بتائیں کہ آج کتاب کے دوسرے حصے کا نواں سبق پڑھا جائے گا۔
- (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- ذہنی آمادگی کے سوالات کریں۔ بلند آواز میں سبق پڑھ کر سُنائیے۔ طلبہ بھی ساتھ پڑھیں۔
- وضاحت کریں کہ سبق گُڑیوں کے کھیل کے بارے میں ہے۔ ایک لڑکی اپنی سہیلی کے ساتھ اپنی گُڑیوں کے بارے میں بات کرتی ہے۔ وہ دونوں اسکول میں ساتھ پڑھتی ہیں اور اسکول کے بعد گُڑیوں سے کھیلتی ہیں۔ وہ اپنی گُڑیوں کو نئے کپڑے پہناتی ہیں، گھر کے جیسا سامان تیار کرتی ہیں، کردار بناتی ہیں، اور گُڑیا اور گُڈے کی شادی بھی کرواتی ہیں۔ شادی پر وہ اپنی سہیلیوں کو دعوت دیتی ہیں اور سب مل کر کھیلتی ہیں۔
- بچوں سے پوچھیں: سبق گُڑیوں کا کھیل میں کون کون سے کردار ہیں؟
- سبق کے سوالات کے بعد طلبہ کو لطیفے سُنانے کے لیے کہیں؛ ایک لطیفہ خود سُنائیں، پھر بچوں کو موقع دیں۔
- بچوں کو "ایک، پہلا" جیسے اعداد کا فرق سمجھائیں اور پہلے دس اعداد لکھوائیں۔

مشق:

(الف) مناسب الفاظ سے جُملے مکمل کریں:

۱۔ سہیلی

۲۔ گُڑیاں

۳۔ شادی

(ب) سوالوں کے جوابات:

۱۔ چھٹی کے دن سہیلیاں گُڑیوں کا کھیل کھیلتی ہیں۔

۲۔ ہر ہفتے وہ گُڑیوں کو نئے کپڑے پہناتی ہیں۔

۳۔ وہ ان کے لیے بستر، برتن اور دوسرا سامان تیار کرتی ہیں۔

(ج) الفاظ پڑھوائیں اور لکھوائیں۔

(د) حروف ملا کر الفاظ بنائیں:

شادی (شادی)، **کنوارو** (کنوارہ)، **ساهيڙيون** (سہیلیاں)، دعوت (دعوت)۔

(ھ) گُڑیوں کے کھیل پر تین جُملے:

لڑکیاں گھروں میں گُڑیا گُڈا سے کھیلتی ہیں۔ انہیں سجاتی ہیں۔ اچھے کپڑے پہناتی ہیں۔

(و) کہانی میں موجود کردار: گُڑیا کبھی استاد، کبھی گھر کی مالکن، کبھی دولہا اور دلہن بنتی ہیں۔ یہی کردار ہیں۔

سرگرمی:

صفحہ ۵۰ پر دیے گئے حروف پر پنسل سے دائرہ لگوا کر کاپی میں لکھوائیں۔

سبق نمبر ۱۰

سچ بولنا

سیکھنے کے مقاصد:

- حروف، الفاظ، جملوں اور گنتی سے متعلق سوال سُن کر سمجھ سکیں۔
- نظم کو سُر اور لَے کے ساتھ سُن/سُنا سکیں۔
- اپنی پسند کا شعر پڑھ یا سُنا سکیں۔
- چھوٹی نظمیں سُر اور لَے کے ساتھ پڑھ کر لطف اٹھا سکیں۔
- حروف، الفاظ اور سادہ جُملے لکھ سکیں۔
- املا میں اعراب (زبر، زیر، پیش وغیرہ) پہچان سکیں۔
- سادہ الفاظ جوڑ کر لکھ سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ا، صفحہ نمبر ۵۱-۵۲-۵۳

طریقۂ تدریس:

- طلبہ کو صفحہ ۵۱ پر موجود نظم (سچ بولنا) کھلوائیں اور بتائیں کہ آج دوسرے حصّے کا دسواں سبق پڑھیں گے۔ (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- طلبہ کے سبق کھول لینے پر ذہنی آمادگی کے سوالات کریں۔
- نظم بلند آواز میں سُر اور لَے کے ساتھ پڑھیے۔ طلبہ بھی ساتھ پڑھیں؛ غلط تلفّظ پر لفظ تختہ تحریر پر لکھ کر درستی کرائیں۔
- ایک بار نظم طلبہ سے بھی سُر، لے اور درست ادائی کے ساتھ پڑھوائیں۔
- سمجھائیں کہ نظم سچ بولنے کے بارے میں ہے: جو بچہ/بڑا سچ بولتا ہے اسے گھر اور باہر عزت ملتی ہے؛ اللہ تعالیٰ کو بھی سچ بولنے والے پسند ہیں؛ اس لیے ہمیشہ گھر، اسکول اور ہر جگہ سچ بولنے کی عادت اپنائیں۔
- بچوں کو سچ سے متعلق چھوٹی کہانیاں سُنائیں۔
- سوال کریں: کیا آپ نے کبھی سچ بولا؟ کب اور کس سے؟

مشق:

(الف) مناسب الفاظ سے جُملے مکمل کریں:

۱۔ جو سچ بولتا ہے، اسے ہر کوئی چاہتا ہے۔

۲۔ سچ بولنے کی عادت، ... جو بچہ اپناتا ہے۔

۳۔ اللہ تعالیٰ بھی اُس کا درجہ قدر/عزت بڑھاتا ہے۔

(ب) سوالوں کے جواب:

۱۔ سچ بولنے والے کی ہر کوئی عزت کرتا ہے۔

۲۔ گھر اور باہر سچ بولنے والا بچہ سب کو پسند آتا ہے۔

۳۔ وہ ہر جگہ مقبول/سُرخ رو ہوتا ہے۔

(ج) حروف ملا کر الفاظ بنائیں:

۱۔ سچ

۲۔ هرڪو

۳۔ گھر

۴۔سرہو (سرخرو/خوش)

(ج) حروف پر اعراب لگائیں (املا کی مشق):

پائِيندو، سُرهو، اَرهو، مانُ، سَچُ، وَڻندو۔

(ھ) سچ بولنے پر تین جُملے: سچ ہر جگہ عزت دلاتا ہے۔ سچ بولنے سے اللہ خوش ہوتا ہے۔ سچ کہنا اچھی عادت ہے۔

سرگرمی:

طلبہ اپنی پسند کا شعر سُنائیں۔ پھر الفاظ کو مناسب تصویروں سے لکیر کے ذریعے ملائیں۔

سبق نمبر ۱۱

دھنک کے رنگ

سیکھنے کے مقاصد:

- اپنے بارے میں گفتگو کرسکیں۔
- ۷۰-۸۰٪ بے معنی/مشتق الفاظ بھی درست پڑھ سکیں۔
- تین تا پانچ جملوں میں تعارف کرسکیں۔
- واحد اور جمع کی صورتوں کا فرق جان سکیں۔
- اپنی پسند کے موضوع پر کم از کم تین جملے بول سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ۱، صفحہ نمبر ۵۴-۵۵-۵۶-۵۷

طریقۂ تدریس:

- صفحہ ۵۴ پر سبق (اندلٺ جا رنگ) کھلوائیں؛ بتائیں کہ آج دوسرے حصّے کا گیارھواں سبق ہے۔
  (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- ذہنی آمادگی کے سوالات کریں۔ بلند آواز میں درست ادائی کے ساتھ سبق پڑھائیے؛ طلبہ کے غلط تلفظ پر تختہ تحریر پر لکھ کر تلفظ درست کیجیے۔
- ایک بار طلبہ سے بھی صحیح ادائی کے ساتھ پڑھوائیں۔
- بتائیں: دھنک بارش والے موسم میں اکثر نظر آتی ہے؛ اس کے رنگ دلکش ہوتے ہیں اس لیے بڑے چھوٹے سب دیکھ کر خوش ہوتے ہیں۔
- پوچھیں: کیا تم نے دھنک دیکھی ہے؟ اس میں کتنے رنگ ہوتے ہیں؟ کب نظر آتی ہے؟
- طلبہ سے اُن کی پسند/ناپسند پر چار پانچ جملے کہلوائیں؛ پھر اپنا نام، اسکول، جماعت وغیرہ لکھوائیں۔

مشق

(الف) مناسب الفاظ سے جملے مکمل کریں:

۱۔ برسات ۲۔ سات ۳۔ رنگوں

(ب) سوالوں کے جواب:

۱۔ بارش تھمتے ہی سات رنگوں کی پٹی (دھنک) نظر آنے لگی۔

۲۔ وسیم اپنی امّی کی طرف دوڑتا ہوا گیا۔

۳۔ دھنک کے سات رنگ ہوتے ہیں۔

(ج) واحد/جمع (سندھی جوڑ مثالیں):

ڪتابُ—ڪتابَ، ڏيگو—ڏيگا، ٻڪري—ٻڪريون، ڇوڪرو—ڇوڪرا، بس—بسون، عينڪ—عينڪون، بازار—بازارون،

چاچي—چاچيون.

(د) الفاظ کو جملوں میں استعمال کریں:

بچوں نے آسمان پر رنگ دیکھے۔ دوست آپس میں کھیلتے ہیں۔ استادِ سندھی پڑھاتے ہیں۔ ہمارا اسکول چھوٹا ہے۔

سرگرمی

- صفحہ ۵۷ پر دیے گئے بے معنی/مشتق الفاظ طلبہ سے ہجے کرواکر پڑھوائیں؛ جہاں ضرورت ہو رہنمائی کریں۔ دوسری سرگرمی میں دیئے گئے کھیل کے راستے کو تلاش کرنے کی ہدایت دیں—اساتذہ صرف رہنمائی کریں، حل طلبہ خود سوچیں۔

سبق نمبر ۱۲

گفتگو کے آداب

سیکھنے کے مقاصد:

- ایک منٹ میں ۱۵–۳۰ الفاظ درست تلفظ سے پڑھ سکیں۔
- دو سے پانچ حروف والے الفاظ درست ادائی سے پڑھ سکیں۔
- اپنی پسندیدہ چیزوں پر تین تا پانچ سادہ جملے لکھ سکیں۔
- رموزِ اوقاف میں فل اسٹاپ (پورو دَم) اور سوالیہ نشان پہچان سکیں۔
- واحد سے جمع بنانا سیکھ سکیں۔
- بڑوں سے گفتگو میں ادب واحترام ملحوظ رکھ سکیں۔
- مختصر کہانی پڑھ کر اپنے الفاظ میں بیان کر سکیں۔
- کہانی پڑھ کر کرداروں اور اشیاء کے نام دہرا سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ا، صفحہ نمبر ۵۸–۵۹–۶۰–۶۱

طریقۂ تدریس:

- صفحہ ۵۸ پر سبق ڳا لهائڻ جا آدابَ (گفتگو کے آداب) کھلوائیں؛ بتائیں کہ آج دوسرے حصّے کا بارہواں سبق ہے۔
  (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- ذہنی آمادگی کے سوالات کریں۔ بلند آواز میں سبق پڑھایئے؛ طلبہ ساتھ پڑھیں؛ غلطی پر تختے پر درستگی۔
- بتائیں کہ یہ سبق سکھاتا ہے بڑوں سے کیسے بات کی جائے۔
- پہلے سوال کریں: بڑوں سے بات کیسے کریں؟ آواز کا درجہ کتنا ہو؟
- پھر سمجھائیں: بات کرتے وقت ادب واحترام ضروری ہے؛ آواز نہ بہت اونچی ہو نہ بہت دھیمی؛ لہجے میں سختی نہ ہو کہ دوسروں کو برا لگے۔
- تقریر کی ابتدائی مشق: "ادب سے کیوں بات کریں؟" پر طلبہ سے چار جملوں کی مختصر تقریر کروائیں۔

مشق

(الف) مناسب الفاظ سے جملے مکمل کریں:

۱۔ مناسب ۲۔ سوچ کر ۳۔ بات

(ب) سوالوں کے جواب:

۱۔ کسی سے گفتگو سے پہلے سوچنا چاہیے۔

۲۔ درمیان میں بات کاٹنا بے ادبی سمجھا جاتا ہے۔

۳۔ بڑوں سے بات کرنی ہو تو پہلے اجازت لیں، پھر ادب سے مختصر بات کریں۔

(ج) واحد/جمع (نمونے):

طوطو—طوطا، کارو—کارا، ہوڑو—ہوڑا، گھوڑو—گھوڑا۔

(د) عبارت پڑھوا کر فل اسٹاپ اور سوالیہ نشان والی جگہوں پر گول دائرہ لگوائیں؛ ہر جملے کے آخر میں متعلقہ نشان واضح کریں۔

(ھ) اپنی پسند کی چیز پر تین جملے (نمونہ):

مجھے کہانیاں پڑھنا پسند ہے۔ ان میں بادشاہ اور رانیوں کے قصّے دلچسپ ہوتے ہیں۔ ابو نے مجھے وہ کتابیں دلائیں۔

سرگرمی

صفحہ ٦١ پر دی گئی کہانی پڑھیں اور اس میں موجود کرداروں کے نام بتائیں۔

سبق نمبر ۱۳

سورج

سیکھنے کے مقاصد:

- شعر/نظم کو درست تلفظ کے ساتھ پڑھ سکیں۔
- اپنی پسند یا ناپسند کا اظہار تاثرات کے ذریعے کر سکیں۔
- اعراب (زیر، زبر، پیش) پڑھ کر سمجھ سکیں۔
- اپنی پسند کی کہانی یا نظم سنا سکیں۔
- نظم پڑھ کر چیزوں اور کرداروں کے نام بتا سکیں۔
- بچوں کی نظمیں انفرادی اور اجتماعی طور پر سُر کے ساتھ پڑھ سکیں۔
- تصویریں دیکھ کر ان میں موجود اشیاء کے نام لکھ سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ا، صفحہ نمبر ۶۲ – ۶۳

طریقۂ تدریس:

- طلبہ کو صفحہ ۶۲ پر موجود نظم "سج" کھلوائیں اور بتائیں کہ آج تیرھواں سبق پڑھا جائے گا۔
  (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- طلبہ کے سبق کھول لینے پر ذہنی آمادگی کے سوالات کریں۔
- نظم کو بلند آواز میں سُر اور لَے کے ساتھ پڑھ کر سنایئے؛ طلبہ بھی اسی انداز میں دہرائیں۔ غلط تلفظ کی صورت میں لفظ تختہ تحریر پر لکھ کر درست ادائی سمجھائیں۔
- نظم سنانے کے بعد سورج کے متعلق سوال کریں: سورج کیوں ضروری ہے؟ اگر نہ ہو تو کیا ہو؟ سورج سے ہمیں کیا کیا ملتا ہے؟ مختلف طلبہ سے جوابات لیں۔
- وضاحت کریں کہ سورج کی وجہ سے زمین پر زندگی ہے—ہمیں روشنی اور حرارت ملتی ہے؛ چار موسم بنتے ہیں؛ فصلیں پکتی ہیں وغیرہ۔
- نظم میں آنے والی چیزوں اور کرداروں کے نام طلبہ سے معلوم کریں۔
- طلبہ سے ان کی پسندیدہ نظم/کہانی سنوائیں؛ پسندیدہ چیز بتاتے وقت چہرے کے تاثرات (خوشی/حیرت) بھی کروائیں۔ جن طلبہ نے اچھا اظہار کیا انہیں شاباش دیں۔

مشق

(الف) شعر مکمل کریں:

سورج نکلا اور آیا پھیرا، شاخ شاخ پر چہکے پھیرا۔

پرندے سب رزق کی خاطر، ڈھونڈتے اپنے ڈیرے، ڈیرے۔

چڑیا، کوا، کبوتر گائیں، کوئل گائے گیت میٹھے رے۔

(ب) سوالوں کے جواب:

۱۔ شبنم (ماک) کلیوں کا چہرہ دھوتی ہے اور انہیں صاف کرتی ہے۔

۲۔ پرندے روزی کے لیے ٹھکانے ڈھونڈتے ہیں جہاں سے انہیں رزق ملے۔

۳۔ دھرتی نے سبز لباس پہنا ہوا ہے۔

(ج) الفاظ پر درست اعراب لگائیں اور طلبہ سے پڑھوائیں:

سَحُ، رِزِق، گُل/گُل، کَبوتَر، کَوئِل

(د) سورج کے فائدے (دو مثالیں):

۱۔ سورج سے روشنی ملتی ہے۔

۲۔ سورج سے حرارت ملتی ہے۔

(ھ) سرگرمی— پرندوں کے نام: چڑیا، طوطا، کوا۔

سبق نمبر ۱۴

ٹریفک سگنل

سیکھنے کے مقاصد:

- واقعہ/کہانی سن کر مقصد سمجھ سکیں۔
- واقعہ یا کہانی سن کر اسے دوسروں تک پہنچا سکیں۔
- تصویر کی مدد سے عبارت پڑھ کر سمجھ سکیں۔
- "ہے، ہوں، ہیں" (اور ان کے واحد/جمع صیغوں) میں فرق جان سکیں۔
- لفظ کے ابتدائی صوت/حرف بدل کر نئے بامعنی الفاظ بنا سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ۱، صفحہ نمبر ۶۷–۶۹

طریقۂ تدریس:

- صفحہ ۶۷ پر سبق "ٽريفڪ جا سگنل" کھلوائیں اور بتائیں کہ آج چودھواں سبق پڑھیں گے۔ (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- ذہنی آمادگی کے سوالات کریں۔ بلند آواز میں سبق پڑھایئے؛ طلبہ ساتھ پڑھیں؛ غلط تلفّظ پر تختہ تحریر وہ لفظ لکھیں اور دُرستی کروائیں۔
- پوچھیں: سڑک کیسے پار کرتے ہیں؟ پہلے دونوں طرف دیکھیں؛ اگر راستہ خالی ہو تو پار کریں۔ اب ٹریفک کے بنیادی اصول سمجھائیں۔
- ہے/ہوں/ہیں (سندھی: آہیان، آہیون، آہن/آہی) کے فرق اور استعمال کی مشق کروائیں۔
- ابتدائی حروف بدل کر نئے الفاظ بنانے کی سرگرمی سمجھائیں (جیسے: کھٹ ← مٹ؛ پت کے پ کی جگہ ت/ھ لگا کر نیا لفظ بنائیں) اور طلبہ سے بھی مثالیں بنوائیں۔

مشق

(الف) جملے مکمل کریں:

۱۔ تین ۲۔ احتیاط ۳۔ پیدل

(ب) سوالوں کے جواب:

۱۔ ٹریفک سگنل تین قسم کے ہوتے ہیں: سرخ، پیلا، سبز۔

۲۔ سرخ بتی کا مطلب: گاڑیاں روک دیں۔

۳۔ پیلی بتی کا مطلب: تیار ہو جائیں، سگنل بدلنے والا ہے۔

(ج) "ہے/ہوں/ہیں" کے جملوں میں استعمال کی مشق کروائیں۔

(د) ابتدائی حرف بدل کر نئے الفاظ بنائیں:

سُک ← دُک، ٻارو ← یارو، بارُ ← ٻارُ نیٹ ← سیٹ

سرگرمی:

سبق میں دی گئی تصویریں غور سے دیکھ کر ان پر دو جملے لکھوائیں۔

سبق نمبر ۱۵

درختوں کا سایہ

سیکھنے کے مقاصد:

- پوچھے گئے سوالات سمجھ کر جواب دے سکیں۔
- عددی ترتیب (ایک، دو، تین/پہلا، دوسرا، تیسرا) کا فرق سمجھ سکیں۔
- کسی تقریب/نمائش کو دیکھ کر اپنی پسند ناپسند کا اظہار کرسکیں۔
- اپنی ضرورتوں کا اظہار کرسکیں۔
- سادہ کہانی پڑھ کر سوالوں کے جواب دے سکیں۔
- گروہی کاموں (ہفتہ صفائی، کھیل، شجر کاری وغیرہ) میں حصہ لے سکیں۔
- تصویری کہانی میں موجود کرداروں/اشیاء سے متعلق سادہ سوالوں کے جواب دے سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ا، صفحہ نمبر ۶۸-۶۹

طریقۂ تدریس:

- صفحہ ۶۸ پر سبق "**وڻن جي ڇانوَ**" (درختوں کا سایہ) کھلوائیں اور بتائیں کہ آج پندرھواں سبق پڑھیں گے۔
  (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- ذہنی آمادگی کے سوالات کریں—"آپ میں سے کسے درخت پسند ہیں؟ کیوں؟"—جوابات لے کر پھر سبق پڑھائیں۔
- بلند آواز میں سبق پڑھائیے؛ طلبہ ساتھ ساتھ پڑھیں؛ غلط تلفّظ پر تختہ تحریر پر لکھ کر درست تلفظ بتائیے۔
- گفتگو: اس سبق میں آپ کو کیا بات پسند آئی؟ کون سے درخت پسند ہیں؟ درختوں کے کیا فائدے ہیں؟
- درختوں کی اہمیت سمجھائیں اور سرگرمی کے لیے اسکول کے درخت/پودے دکھائیں؛ اگر نرسری/چیکیاں موجود ہوں تو شجر کاری بھی کرائیں۔

مشق

(الف) جملے مکمل کریں:

۱۔ زندگی ۲۔ ہوا ۳۔ کھیلتے

(ب) سوالوں کے جواب:

۱۔ درخت ہوا کو صاف کرتے ہیں۔

۲۔ درخت سایہ دیتے ہیں۔

۳۔ درختوں کی جڑیں زمین کی مٹّی کو مضبوط کرتی ہیں۔

(ج) دیے گئے الفاظ خوش خطی سے لکھوائیں۔

(د) ایک سے دس تک عددی ترتیب لکھیں:

پہلا، دوسرا، تیسرا، چوتھا، پانچواں، چھٹا، ساتواں، آٹھواں، نواں، دسواں۔

(ھ) گھر یا محلے کے دو درختوں کے نام لکھیں (مثلاً: آم، نیم)۔

(و) درختوں کے فائدے—تین جملے (نمونہ):

درخت سایہ دیتے ہیں۔ ہوا صاف کرتے ہیں۔ جڑوں سے زمین کی مٹّی مضبوط ہوتی ہے۔

سرگرمی ۱

طلبہ کو کتاب اُٹھانے/سنبھالنے کی عملی مشق کرائیں۔

سرگرمی ۲

- (صفحہ ٦٩): تصویری کہانی دکھا کر پوچھیں کہ اس سے کیا سمجھ آتا ہے؟ سوالات کے جواب لینے کے بعد کہانی سنائیں:

ایک کوا پانی تلاش کر رہا تھا۔ بہت پیاسا تھا۔ اسے ایک جگہ مٹکا نظر آیا؛ پانی کم تھا اس لیے چونچ نہ پہنچتی تھی۔ کوے نے تدبیر سوچی—کنکر ڈالنے لگا؛ پانی اوپر آ گیا اور اس نے آرام سے پی لیا۔ سبق: عقل اور دانائی سے مسئلہ حل ہو جاتا ہے۔

سبق نمبر ۱۶

جيءُ جيءُ ادڙا

سیکھنے کے مقاصد:

- الفاظ کے ابتدائی، درمیانی یا آخری حروف بدل کر نئے الفاظ بنا سکیں۔
- الفاظ میں مذکر اور مؤنث کا فرق جان سکیں۔
- اپنی پسند کی پہیلیاں سنا سکیں۔
- تصویر دیکھ کر اس پر چند جملے لکھ سکیں۔
- سبق کے متن سے پانچ میں سے تین سوالوں کے درست جواب دے سکیں۔
- دو یا دو سے زیادہ حروف والے الفاظ کو سن کر جوڑنا اور پڑھنا سمجھ سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ۱، صفحہ نمبر ۷۰-۷۱-۷۲

طریقۂ تدریس:

- طلبہ کو صفحہ ۷۰ پر موجود سبق "جيءُ جيءُ ادڙا" کھولنے کی ہدایت دیجیے اور بتایئے کہ آج سولھواں سبق پڑھا جائے گا۔
  (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- جب سب طلبہ سبق کھول لیں تو ذہنی آمادگی کے سوالات پوچھیے۔
- بلند آواز میں سُر اور لَے کے ساتھ سبق پڑھیے، اور اس بات کا خیال رکھیے کہ طلبہ بھی اِسی انداز میں سُن اور پڑھ رہے ہیں۔
- سبق کے متعلق سوال کیجیے: یہ سبق کس کے بارے میں ہے؟ آپ کو اس سبق کی کون سی بات پسند آئی؟
- محنت کی اہمیت پر روشنی ڈالیے۔
- طلبہ سے پوچھیے: آپ کو کون سا شعر زیادہ پسند ہے؟ اسے لکھیے۔
- طلبہ سے کہیے کہ وہ سبق کی تصویر دیکھ کر تین جملے لکھیں۔

مشق:

(الف) شعر کی سطریں مکمل کریں:

پڑھ لکھ تُو، علم سیکھ تُو، بڑا انسان بن بھائی۔

سُکھ سے رہ تُو، خوش رہ تُو، میٹھا دودھ پی بھائی۔

(ب) سوالوں کے جواب:

۱۔ تاکہ وہ ہمیشہ خوش رہے۔

۲۔ پڑھ لکھ کر علم حاصل کیجیے اور بڑا انسان بنیے۔

۳۔ طلبہ اپنی پسند کے مطابق جواب دیں گے۔

(ج) حروف ملا کر الفاظ بنائیں:

ا۔ پڑھ ۲. انسان ۳. خوش ۴. میٹھا

(د) مؤنث کے مذکر بنائیں:

بلی-بِلا، بکری-بکرا، گھوڑی-گھوڑا۔

(ھ) حروف بدل کر نئے الفاظ بنائیں:

(میٹھا، کٹھا، ننھا، اچھا)

سر گرمی: درج ذیل پہیلیاں سنائیں اور طلبہ سے جواب لیں هيڏڙو هيڏڙو پاڻ، جنهن کي سئو سُيون ساڻ؟ (جواب: چاهو) دھوپ میں آتا ہوں، سایہ میں بھاگ جاتا ہوں، اڏڙا! اڏڙا بهائي، تمہارا نام پوچھتا ہوں؟ (جواب: سایہ)

سر گرمی: صفحہ ۷۲ پر دی گئی تصویر میں رنگ بھرنے کی سر گرمی کروائی جائے۔

سبق نمبر ۱۷

طوطے کی بولیاں

سیکھنے کے مقاصد:

- کہانی سن کر مختصر سوالوں کے جواب دے سکیں۔
- سادہ کہانی پڑھ کر سوالوں کے جواب دے سکیں۔
- اپنی پسندیدہ چیزوں پر تین سے پانچ جملے لکھ سکیں۔
- اعراب (زیر، زبر، پیش) پڑھ کر سمجھ سکیں۔
- نظم یا کہانی سن کر لطف اندوز ہو سکیں۔
- تصویری اشکال کو ۷۰-۸۰٪ تک پہچان سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ۱، صفحہ نمبر ۷۳-۷۴-۷۵

طریقۂ تدریس:

- صفحہ ۷۳ پر موجود سبق "طوطے کی بولیاں" **(طوطي جُون بوليُون)** کھلوائیں اور بتائیں کہ آج سترھواں سبق پڑھا جائے گا۔
  (یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- طلبہ کے سبق کھول لینے پر ذہنی آمادگی کے سوالات کریں۔
- بلند آواز میں سبق پڑھ کر سنایئے اور تلفظ کی درستی کا خیال رکھیے۔
- سوال کریں: سبق میں کس چیز کے بارے میں بتایا گیا ہے؟ طوطا پالنے کے بارے میں کیا کہا گیا؟ طوطے سے کون بات کرتا ہے؟ اسے گھر والے پیار سے کیا کہتے ہیں؟ کون اس کا خیال رکھتا ہے؟
- طلبہ سے پوچھیں: کیا آپ کے گھر میں کوئی پالتو جانور یا پرندہ ہے؟ اس کا خیال کیسے رکھتے ہیں؟ آپ کو کون سا جانور پسند ہے؟
- سبق کے بعد بورڈ پر چند الفاظ پر درست اعراب لگانے کی مشق کروائیں۔

مشق:

(الف) جملے مکمل کرو:

۱۔ طوطا ۲۔ سبز ۳۔ چمکدار

(ب) سوالوں کے جواب:

۱۔ طوطا میٹھی بولیاں بولتا ہے۔

۲۔ طوطے کا رنگ سبز ہوتا ہے۔

۳۔ اس کی چونچ سرخ رنگ کی ہوتی ہے۔

(ج) درست اعراب لگاؤ:

پالِیو چَمکدَار، ماہِرُ، چُھنب، مِتو ہیر َ، اَنبُ

(د) سبق میں آپ کو کون سی بات پسند آئی؟

طوطا پیارا پرندہ ہے۔ وہ میٹھی باتیں کرتا ہے۔ وہ ہمیں خوش کرتا ہے۔

سرگرمی

جانور کہاں پائے جاتے ہیں؟ طلبہ اپنے جواب دیں گے، گائے اور گھوڑا پالتو جانور ہیں۔شیر اور ریچھ جنگل میں پائے جاتے ہیں۔

سبق نمبر ۱۸

صحت کا خیال

سیکھنے کے مقاصد:

- چھوٹی نظمیں سُر اور لَے کے ساتھ پڑھ کر لطف اندوز ہوسکیں۔
- واحد اور جمع کا فرق جان سکیں۔
- واحد سے جمع بنانے کا طریقہ سیکھ سکیں۔
- تقریر کرتے وقت اپنے تاثرات کا مناسب اظہار کرسکیں۔
- کسی تصویر کو دیکھ کر اپنی رائے کا اظہار کرسکیں۔
- ذرائع ابلاغ (اخبار، ریڈیو، ٹی وی) کے ذریعے بچوں کے پروگرام سُن، دیکھ اور سمجھ سکیں۔

امدادی سامان:

سندھی کتاب ا، صفحہ نمبر ۷۶-۷۷-۷۸

طریقۂ تدریس:

- صفحہ ۷۶ پر موجود سبق "صحت جو خیال" (صحت کا خیال) کھلوائیں اور بتائیں کہ آج اٹھارھواں سبق پڑھا جائے گا۔
(یاد رہے: نئے الفاظ کے معنی کتاب کے آخر میں صفحہ ۷۹ پر درج ہیں۔)
- ذہنی آمادگی کے سوالات کریں۔ بلند آواز میں سبق پڑھیے؛ طلبہ ساتھ سنیں اور پڑھیں۔
- سوال کریں: سبق کس کے بارے میں ہے؟ صحت کا خیال رکھنا کیوں ضروری ہے؟ صحت مند عادتیں کیا ہیں؟ کون سا کھانا صحت بخش ہے؟ کون سی چیزیں بیماری کا سبب بنتی ہیں؟
- طلبہ کو مختلف تصویریں دکھائیں (مثلاً پہلوان، بیمار، ڈاکٹر وغیرہ) اور ان سے رائے لیں۔
- تقریر کا مفہوم سمجھائیں اور طلبہ سے دس جملوں پر مشتمل تقریر کروائیں۔

مشق:

الف شعر مکمل کریں:

۱۔ ______ صحت کے بغیر زندگی وبال۔

۲۔ ______ نہاؤ، صاف کپڑے پہنو۔

۳۔ ______ گھر کے کاموں کا خیال رکھو۔

(ب) سوالوں کے جواب:

۱۔ بچوں کو اپنی صحت کا خیال رکھنا چاہیے۔

۲۔ صبح اٹھتے ہی دانت صاف کرنے چاہئیں۔

۳۔ ناشتہ کر کے اسکول جانا چاہیے۔

(ج) واحد اور جمع:

میوو–میوا (پھل–پھل)، پولڑو–پولڑا کتو–کتا (کتا–کتے)، تارو–تارا (تارہ–تارے)

(د) الفاظ کو جملوں میں استعمال کریں: اپنی صحت کا خیال رکھیں۔ صبح سویرے اٹھیں۔ اساتذہ کی بات مانیں۔ پاکستان ہمارا ملک ہے۔

(ہ) صحت کے لیے نقصان دہ تین چیزیں: دیر تک جاگنا۔ زیادہ ٹی وی دیکھنا۔ خراب کھانا کھانا۔

سرگرمی

- طلبہ سے پوچھیے کہ وہ کون سے پروگرام دیکھتے ہیں (موبائل یا ٹی وی پر)۔ ان سے موبائل، ٹی وی، ریڈیو اور اخبار کے بارے میں بھی سوال کیجیے۔
- طلبہ سے دیے گئے راستے کو ڈھونڈنے کی مشق کروائیے۔